

Bryssel 15.12.2020
COM(2020) 730 final

**KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN
KOMITEALLE**

**Katsaus unionin kansalaisuuteen vuonna 2020
Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja heidän oikeuksiensa suojeleminen**

1. Johdanto

Euroopan unionin kansalaisuus on rauhan ohella yksi Euroopan yhdentymisen merkittävimmistä saavutuksista, ja ainutlaatuinen käsite maailman mittakaavassa. EU:n kansalaisuuteen liittyvillä oikeuksilla, kuten vapaalla liikkuvuudella, poliittisilla ja demokraattisilla oikeuksilla sekä EU:n kansalaisten oikeudella saada muiden jäsenvaltioiden konsuliviranomaisten antamaa suojelua silloin, kun heidän omalla maallaan ei ole edustusta ulkomailla, on ollut suuri muutosvaikutus Euroopassa. Tällä hetkellä yli 13,3 miljoonaa eurooppalaista¹ käyttää oikeuttaan asua toisessa EU-maassa.

Komissio raportoi EU:n kansalaisuutta koskevien säännösten soveltamisesta kolmen vuoden välein² ja ehdottaa uusia painopisteitä seuraaviksi kolmeksi vuodeksi. Viimeisimmän, vuonna 2017 julkaistun Euroopan unionin kansalaisuutta koskevan katsauksen jälkeen EU:n kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien käyttämisessä on ollut merkittäviä haasteita, muun muassa covid-19-pandemian seurauksena. Paljon myönteistäkin kehitystä on tapahtunut. Esimerkiksi yhdeksän kymmenestä EU:n kansalaisesta tuntee nykyään termin 'Euroopan unionin kansalainen', mikä on tähänastinen ennätys.³ Lisäksi viimeisimpien Euroopan parlamentin vaalien äänestysprosentti oli korkeimmillaan kahteen vuosikymmeneen,⁴ mikä johtui suurelta osin nuorista ja ensikertalaisista äänestäjistä. Sukupuolten välinen ero äänestämässä ja Euroopan parlamentin kokoonpanossa on kaventunut entisestään. Vapaan liikkuvuuden suosio on korkeimmillaan 12 vuoteen.⁵

Edellisen kansalaisuuskatsauksen jälkeen Euroopassa on syntynyt voimakkaita yhteiskunnallisia liikkeitä esimerkiksi ilmastonmuutoksen, talouden ja verotuksen, rasmin ja tasa-arvon saralla. Nämä liikkeet ovat usein yhdistäneet katumielenosoitukset ja verkkoaktivismin. Näin ne ovat onnistuneet ylittämään maantieteelliset ja kielelliset rajat sekä luomaan yleiseurooppalaisia ja jopa maailmanlaajuisia synergioita. Jos on ollut epäilystä siitä, että Euroopan kansalaiset olisivat kyllästymässä politiikkaan, viime vuodet ovat osoittaneet, että kansalaiset toimivat entistä innokkaammin saadakseen äänensä kuuluviin ja kehittämään yhteiskuntaa, jossa he elävät.

Myös viimeaikaiset haasteet ovat olleet moninaisia ja monimutkaisia. Covid-19-kriisi osoittaa, kuinka olennaista vapaasta liikkuvuudesta on eurooppalaisille tullut ja kuinka riippuvaisia he siitä ovat erilaisista taloudellisista ja henkilökohtaisista syistä. Vuoden 2020 ensimmäisellä puoliskolla tuhannet eurooppalaiset jumiutuivat ulkomaille covid-19-pandemian takia asetettujen matkustusrajoitusten vuoksi. EU ja sen jäsenvaltiot toteuttivat tämän vuoksi ennennäkemättömiä koordinoitavia toimia, joilla tuotiin yli 600 000 kansalaista

---

¹ Eurostatin tietokanta migr_pop1ctz.

² Vuoden 2017 katsaus: https://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=51132

³ Flash-eurobarometri 485, ks.

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2260>

⁴ Ks. Kertomus vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleista, COM(2020) 252 final.

⁵ Flash-eurobarometri 485.

turvallisesti kotiin. Näin Eurooppa kyllä vastasi kansalaistensa ulkomailta pelastamisen haasteeseen, mutta samalla kysyttiin, olisiko EU:n resurssien yhteiskäyttöä kolmansissa maissa virtaviivaistettava ja kansalaisille annettavasta avusta tehtävä joustavampaa. Pandemian, samoin kuin Euroopan parlamentin vaalien, aikana eurooppalaiset joutuivat verkossa levitetyn disinformaation kohteeksi, mikä heikensi heidän mahdollisuuksiaan demokraattiseen osallistumiseen julkisessa elämässä ja tietoon perustuvien valintojen tekemiseen.

Monet arkiset hallinnolliset ja oikeudelliset rasitteet vaikuttavat edelleen EU:n kansalaisten elämään, vaikka ne ovatkin jääneet uusien teknologioiden ja maailmanlaajuisen pandemian vaikutusten varjoon. Niihin lukeutuvat muun muassa liikkuvien EU:n kansalaisten monimutkaiset äänioikeuden rekisteröintimenettelyt, riittämättömät hallinnollisia menettelyjä koskevat digitaaliset vaihtoehdot sekä verojärjestelyt rajatyöntekijöille. Lisäksi brexit-kansanäänestys, joka johti Yhdistyneen kuningaskunnan eroamiseen EU:sta, on vaikuttanut niiden lähes 3,7 miljoonan EU:n kansalaisen⁶ elämään, jotka ovat asettuneet asumaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, ja miljoonien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten elämään, jotka ovat menettäneet asemansa EU:n kansalaisina.

Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen liittyy vahvasti komission kuuteen kunnianhimoiseen tavoitteeseen⁷ ja aivan erityisesti pyrkimykseen antaa uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle ja tuoda kansalaisia lähemmäs EU:ta. Sitä tulisi tarkastella yhdessä muiden aloitteiden, kuten perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamista koskevan uuden strategian⁸ ja erityisesti Euroopan demokratiatoimintasuunnitelman⁹, kanssa ja niitä täydentävänä. Tässä katsauksessa esitettyjen toimenpiteiden ja painopisteiden suorana tarkoituksena on tarjota kansalaisille vaikutusmahdollisuuksia ja täydentää siten Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmaa, jolla puututaan demokratioidemme keskeisiin haasteisiin ja joka kattaa yhteiskunnallisesti laajalti vaikuttavia politiikanaloja¹⁰.

Ehdotetut painopisteet perustuvat aihekohtaisiin kuulemisiin¹¹, kuten EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia koskevaan julkiseen kuulemiseen ja EU:n kansalaisuutta ja demokratiaa

---

⁶ Eurostatin tietokanta migr_pop1ctz.

⁷ Nämä mainitaan poliittisissa suuntaviivoissa seuraavalle Euroopan komissiolle 2019–2024: Euroopan vihreän kehityksen ohjelma, ihmisten hyväksi toimiva talous, Euroopan digitaalinen valmius, eurooppalaisen elämäntavan edistäminen, vahvempi EU maailmannäyttämöllä ja uutta vauhtia eurooppalaiselle demokratialle.

⁸ COM(2020) 711.

⁹ COM(2020) 790.

¹⁰ Katsauksessa Euroopan unionin kansalaisuuteen mennään myös EU:n kansalaisten demokraattisia oikeuksia pidemmälle ja käsitellään muita EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia, jotka on vahvistettu perussopimuksessa ja perusoikeuskirjassa. Selkeitä yhteyksiä on myös äskettäin hyväksytyyn uuteen kuluttajasioiden toimintaohjelmaan, jolla puututaan kuluttajien välittömiin covid-19-pandemiaan liittyviin tarpeisiin ja esitetään visio EU:n kuluttajapolitiikasta seuraaviksi viideksi vuodeksi. Toimintaohjelmassa esitetään kokonaisvaltainen lähestymistapa kuluttajapolitiikkaan, jolla pyritään suojelemaan EU:n kansalaisia kuluttajina ja parantamaan heidän vaikutusmahdollisuuksiaan turvaamalla heidän oikeutensa yhteiskunnan siirtyessä vihreään ja digitaaliseen talouteen.

¹¹ Tähän lukeutuu myös jäsenvaltioiden asiantuntijoiden kuuleminen Euroopan tason vaaliyhteistyöverkoston ja vapaata liikkuvuutta käsittelevän asiantuntijaryhmän puitteissa syyskuussa 2020. Tällöin järjestettiin erityinen kuulemiskokous perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelman sekä Kansalaisten Eurooppa-ohjelman edunsaajien kanssa.

koskevaan Flash-eurobarometriin¹², sekä muihin tutkimuksiin, esimerkiksi EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia käsittelevän tutkijaverkoston työhön. Painopisteiden määrittelyssä komissio on myös ottanut huomioon kansalaisilta saamansa lukuisat kirjeet ongelmista, joita he kohtaavat käyttäessään oikeuksiaan arkielämässään.

Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2020 koostuu kahdesta erillisestä asiakirjasta: tästä kertomuksesta sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 25 artiklan mukaisesta kertomuksesta¹³, jossa esitellään unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä kansalaisuuteen liittyvien oikeuksien osalta.

Katsauksessa tarkastellaan edistystä, joka on saavutettu EU:n kansalaisuuden saralla vuoden 2017 katsauksen jälkeen, sekä ehdotetaan uusia painopisteitä ja toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että EU:n kansalaiset voivat käytännössä nauttia kansalaisoikeuksistaan erityisesti rajatylittävissä tilanteissa. Siinä esitetään konkreettisia toimenpiteitä ja painopisteitä, jotka liittyvät neljään pääteemaan:

- vahvistetaan demokraattista osallistumista, lisätään kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja edistetään kansalaisten osallisuutta EU:ssa
- helpotetaan vapaata liikkuvuutta ja arkielämää
- suojellaan ja edistetään EU:n kansalaisuutta
- suojellaan EU:n kansalaisia Euroopassa ja ulkomailla, myös kriisi- ja hätätilanteissa.

2. Demokraattisen osallistumisen vahvistaminen, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen ja kansalaisten osallisuuden edistäminen EU:ssa

2.1. Äänioikeuden tehokas käyttö

Äänestäminen ja asettuminen ehdolle ovat demokraattisen yhteiskunnan perusta. Vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleissa äänestysprosentti oli korkein kahteen vuosikymmeneen. **Äänestysaktiivisuuden** lisääntyminen johtui nuorista ja ensimmäistä kertaa äänestävistä. Myös naisten osuus oli suurempi, ja sukupuolten välinen äänestysero pieneni vuoden 2014 neljästä prosentista kolmeen prosenttiin. Parlamentiin valittujen naisten määrä kasvoi 37 prosentista 39,4 prosenttiin. Tiedot muiden aliedustettujen ryhmien osallistumisesta vaaleihin ovat edelleen vähäisiä, sillä vain harvat jäsenvaltiot keräävät niitä.¹⁴

---

¹² EU:n kansalaisuutta ja demokratiaa käsittelevä Flash-eurobarometri 485 toteutettiin EU:n 27 jäsenvaltiossa 27. helmikuuta ja 6. maaliskuuta 2020 välisenä aikana.

<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/flash/surveyky/2260>

¹³ COM(2020) 731.

¹⁴ Tiedot äänestysaktiivisuudesta kansallisissa vaaleissa viittaavat siihen, että monilla kansalaisilla saattaa olla lisähaasteita äänestämässä. Eri puolilla EU:ta lähes 60 prosenttia niistä ihmisistä, joilla on asuinmaansa

Aliedustetut äänestäjäryhmät kohtaavat kuitenkin lisähaasteita. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien voi olla valtaväestöä vaikeampaa päästä ehdokaslistoille, rekisteröityä äänestäjiksi ja suoriutua muista vaaleihin liittyvistä menettelyistä. Esimerkiksi monien romanien sosiaalista ja taloudellista haavoittuvuutta käytetään usein hyväksi vaaliprosesseissa¹⁵ äänen ostamisen ja manipuloinnin, suoran painostuksen tai uhkailun kautta. Romaniväestön onnistunut osallistaminen riippuu siitä, toteutuuko heidän äänioikeutensa ja oikeutensa tulla äänestetyksi asianmukaisesti. Jäsenvaltioiden olisikin pyrittävä lisäämään tietoisuutta vaaleista, jotta romanien ja muita heikommassa asemassa olevien ryhmien osallistuminen lisääntyisi. Lisäksi olisi varmistettava, että he voivat tehdä vapaita ja tietoon perustuvia valintoja vaaleissa, ja heitä tulisi myös rohkaista asettumaan ehdolle.¹⁶

Vammaiset ovat edelleen aliedustettuina vaaleissa, kun tarkastellaan sekä äänioikeutta että oikeutta tulla valituksi. He joutuvat kohtaamaan monenlaisia esteitä, kuten rajoitettu pääsy tiloihin ja vaaliurnille tai riittämättömät tiedot ehdokkaista ja keskusteluista. Arviolta 800 000 EU:n kansalaista 16 jäsenvaltiossa on saattanut menettää oikeutensa osallistua vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleihin¹⁷, koska heidän oman maansa säännöissä ja järjestelyissä ei oteta riittävästi huomioon heidän erityistarpeitaan. Komissio tekee yhteistyötä jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin kanssa varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaiset poliittiset oikeudet¹⁸ ja erityisesti sen, että niitä voidaan käyttää seuraavissa Euroopan parlamentin vaaleissa.

Monet jäsenvaltiot toteuttivat toimenpiteitä parantaakseen **naisten osallistumista** EU-vaaleihin¹⁹. Näitä olivat muun muassa poliittisten puolueiden julkisen rahoituksen myöntämisen yhdistäminen naisten poliittisen osallistumisen edistämiseen,²⁰ ehdokasluetteloiden kiintiöjärjestelmät²¹ ja yleinen velvoite, jonka mukaan poliittisilla

---

kansalaisuus ja jotka ovat syntyneet kyseisessä maassa maahanmuuttajavanhemmille, kertoo äänestäneensä viimeisimmässä kansallisissa parlamenttivaaleissa asuinmaassaan. Tämä on lähes 10 prosenttiyksikköä vähemmän kuin verrokkiryhmällä, johon kuuluvien vanhemmat ovat syntyneet kyseisessä maassa, ja viisi prosenttiyksikköä vähemmän kuin niillä, jotka ovat saapuneet maahan lapsena ja saaneet kyseisen maan kansalaisuuden myöhemmin. Sen sijaan luku on 10 prosenttiyksikköä korkeampi kuin niillä, joilla on kyseisen maan kansalaisuus ja jotka ovat saapuneet maahan 15 vuotta täytettyään. Lisätietoja: OECD – EU (2018), *Settling in 2018: Indicators of Immigrant Integration*.

¹⁵ Ks. Roma Civil Monitor: Synthesis report on implementation of national Roma integration strategies in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia (maaliskuu 2018), s. 12, 13 ja 28. Roma Civil Monitor: A synthesis of civil society's reports on the implementation of national Roma integration strategies in the European Union (maaliskuu 2020), s. 23.

¹⁶ Romaniväestön tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva uusi strategiakehys hyväksyttiin 7. lokakuuta 2020: https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en

¹⁷ Euroopan talous- ja sosiaalikomitean vuoden 2019 mietintö ”Vammaisten henkilöiden todellinen oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa”.

¹⁸ EU ja kaikki jäsenvaltiot ovat YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen sopimuspuolia. Yleissopimuksen poliittiseen ja julkiseen elämään osallistumista koskevan 29 artiklan perusteella sopimuspuolet takaavat vammaisille henkilöille poliittiset oikeudet ja mahdollisuuden nauttia niistä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

¹⁹ Tiedot naisten edustuksesta poliittisen päätöksenteon eri tasoilla jäsenvaltioissa julkaistaan Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) tasa-arvotilastotietokannassa, https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/wmidm/wmidm_pol

²⁰ Irlanti.

²¹ Esimerkkejä: BE, ES, SI, FR, PT, SI.

puolueilla on oltava sukupuolijakaumaltaan tasapainoiset ehdokasluettelot²². Ratkaistavana on kuitenkin vielä monia haasteita. Verkossa esiintyvä vihapuhe ja naisiin kohdistuva verkkoväkivalta luovat yhä enemmän esteitä naisten poliittiselle osallistumiselle esimerkiksi vaikeuttamalla naisten asettumista ehdolle.²³

Komissio järjestää seuraavia Euroopan parlamentin vaaleja silmällä pitäen **korkean tason tapahtuman**, joka kokoaa yhteen eri viranomaisia vastaamaan vaaliprosesseihin liittyviin haasteisiin ja lisäämään kansalaisten mahdollisuuksia osallistua äänestäjinä ja ehdokkaina demokraattiseen prosessiin.

Komissio on auttanut EU-maita **Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston** puitteissa vaihtamaan parhaita käytäntöjä, jotka auttavat eri kansalaisryhmiä osallistumaan vaaleihin, ja se aikoo jatkaa tätä työtä.²⁴ Se auttaa myös edelleen edistämään parhaita käytäntöjä verkostossa vapaita ja oikeudenmukaisia vaaleja koskevien tiukimpien eurooppalaisten normien, esimerkiksi Euroopan neuvoston Venetsian komission suosittelemien standardien, mukaisesti.²⁵

Komissio järjestää vuonna 2021 Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostolle seminaareja seuraavista aiheista: i) Euroopan parlamentin vaalien esteettömyyden parantaminen, ii) etääänestämiseen ja erityisesti sähköiseen äänestämiseen tai verkkotyökaluihin liittyvät käytännöt, jotka voivat helpottaa sähköisten välineiden kautta tapahtuvaa demokraattista osallistumista, sekä turvallisuus- ja luottamuksellisuuskysymykset²⁶ ja iii) esimerkiksi erityisryhmien demokraattisesta osallistumisesta kertovien indikaattoreiden laatiminen. **Eurooppalaisen ulottuvuuden edistäminen Euroopan parlamentin vaaleissa** vahvistaa yksilöiden ja EU:n toimielinten välistä yhteyttä ja siten eurooppalaisen päätöksenteon demokraattista legitimizeettiä. Se myös edistää poliittista vastuunkantoa. Jotta poliitikot voidaan saattaa vastuuseen, ihmisten on nähtävä selvä yhteys ehdokkaiden kansallisten kampanjoiden ja ohjelmien, Euroopan tason politiikan sekä niiden poliittisten puolueiden välillä, joihin ehdokkaat ovat sidoksissa. Vuoden 2019 vaalien aikaan Eurooppa ja eurooppalaiset aiheet, kuten arvot, talous, sosiaaliset kysymykset ja ympäristö, olivat näkyvästi esillä kampanjoissa käytetyissä aineistoissa.²⁷ Useat poliittiset puolueet tiedottivat

---

²² Romania.

²³ Parlamenttienvälinen liitto, Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous 2018: Sexism, harassment and violence against women in parliaments in Europe: <http://www.assembly.coe.int/LifeRay/EGA/WomenFFViolence/2018/20181016-WomenParliamentIssues-EN.pdf>

²⁴ Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkosto perustettiin tammikuussa 2019. Sen tarkoituksena on auttaa jäsenvaltioita jakamaan toisilleen asiantuntemusta sekä erilaisiin uhkiin, puutteisiin ja täytäntöönpanon valvontaan liittyviä parhaita käytäntöjä. Lisätietoja: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/european-cooperation-network-elections_fi

²⁵ Lisätietoja on saatavilla osoitteesta https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_Elections_and_Referendums&lang=EN

²⁶ Tätä kertomusta koskeva avoin julkinen kuuleminen osoitti enemmistön kannattavan postiaäänestystä, mutta moni vastaaja uskoo verkkoäänestyksen riskien olevan edelleen hyötyjä suuremmat.

²⁷ European Elections Monitoring Centre -tutkimuskeskus määrittäi vaalikampanjoissa esiin tuodut yleisimmät aiheet yli 11 000 vaalimateriaalikappaleen, kuten julisteiden, televisiomainosten, sosiaalisen median julkaisujen ja 418 poliittisen puolueen tai ehdokkaan painettujen ilmoitusten sekä 193 virallisen Facebook-tilin perusteella. Aiheet olivat Eurooppa (15 prosenttia kaikista aiheista), arvot, talous, sosiaaliset kysymykset ja ympäristö. Ks.

äänestäjille Euroopan tason yhteyksistään, ja moni puolue pyrki lisäämään tietoisuutta vaalien eurooppalaisesta ulottuvuudesta kampanjamateriaalinsa ja verkkosivujensa kautta. Kaksi poliittista puoluetta toimi useissa jäsenvaltioissa ja kampanjoi yleiseurooppalaisella ohjelmalla.²⁸ Yksi Euroopan parlamentin jäsen valittiin tällaisesta puolueesta Saksassa.²⁹ Kun vuonna 2020 toteutetussa Eurobarometri-tutkimuksessa³⁰ kysyttiin tästä aiheesta, yli neljä vastaajaa kymmenestä (43 prosenttia) uskoi olevansa halukkaampia äänestämään seuraavissa Euroopan parlamentin vaaleissa, jos ehdokasluetteloissa olisi myös muiden EU-maiden kansalaisia.

Yhä useammat eurooppalaiset, joilla on oikeus äänestää ja asettua ehdokkaaksi Euroopan parlamentin vaaleissa, ovat ”liikkuvia” EU:n kansalaisia eli kansalaisia, jotka ovat muuttaneet asumaan, työskentelemään tai opiskelemaan toiseen jäsenvaltioon.³¹ Arvioiden mukaan vuonna 2019 EU:n yli 17 miljoonasta liikkuvasta kansalaisesta lähes 15 miljoonaa³² (yli kolme prosenttia kaikista EU:n äänestäjistä) oli oikeutettuja äänestämään vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleissa. Heistä kuitenkin suhteellisen harva³³ käytti äänioikeuttaan.

Lähes kaksi kolmasosaa (65 prosenttia) vastikään tehdyn Eurobarometri-tutkimuksen³⁴ vastaajista piti todennäköisenä, että jos kansalaiset voisivat ottaa yhteyttä **neuvontapalveluun**, josta saisi tietoa Euroopan parlamentin vaaleista ja äänestysmenettelyistä, he olisivat halukkaampia äänestämään seuraavissa Euroopan parlamentin vaaleissa. Yli 60 prosenttia tätä katsausta varten järjestettyyn avoimeen julkiseen kuulemiseen vastanneista katsoi, että kansalaisille ei tiedoteta riittävästi heidän EU:n kansalaisuuteen liittyvistä oikeuksistaan, ja tiedon puute kansallisella tasolla oli useimmin mainittu este (22 prosenttia). Komissio tutkii tiiviissä yhteistyössä parlamentin kanssa mahdollisuutta luoda yhteiset resurssit, joilla tuetaan EU:n kansalaisia näiden käyttäessä vaalioikeuksiaan ja tarjotaan heille uusia väyliä raportoida poliittiseen osallistumiseensa vaikuttavista esteistä ja tapahtumista. Niiden pitäisi olla sekä EU:n kansalaisten (myös

---

Johansson, Bengt ja Novelli, Edoardo: ”2019 European elections campaign – Images, topics, media in the 28 Member States”, 9. heinäkuuta 2019, <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/e6767a95-a386-11e9-9d01-01aa75ed71a1>

²⁸ Kertomus vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleista, COM(2020) 252 final.

²⁹ Volt Deutschland -puolueen listalta. DiEM25 ei menestynyt Euroopan parlamentin vaaleissa, mutta sillä on ollut ehdokkaita myös kansallisissa vaaleissa Tanskassa, Saksassa, Kreikassa, Espanjassa, Ranskassa, Itävallassa, Puolassa ja Portugalissa. Sillä on jäseniä Tanskan, Kreikan, Puolan ja Portugalin lainsäädäntöelimissä.

³⁰ Flash-eurobarometri 485.

³¹ Komissio tuki jäsenvaltioita liikkuvien EU:n kansalaisten vaalioikeuksiin liittyvien EU:n lainsäädännön erityissäännösten täytäntöönpanossa vaaleja koskevia asioita käsittelevän asiantuntijaryhmän puitteissa. Keskusteluja käytiin sovellettavista muodollisuuksista, esimerkiksi rekisteröintiin sovellettavista määräajoista, ja osallistumista tukevista käytännöistä.

³² Eurostatin tietokanta migr_pop1ctz.

³³ Jäsenvaltioilta saadut tiedot osoittavat, että liikkuvien EU:n kansalaisten rekisteröinti asuinmaissaan on edelleen vähäistä eri puolilla EU:ta, vaikka määrä vaihteleekin suuresti jäsenvaltioiden välillä (samoin kuin näiden tietojen saatavuus): Kroatiassa luku oli 0,1 prosenttia ja Latviassa 0,2 prosenttia, kun taas Espanjassa 17 prosenttia ja Maltalla 24 prosenttia. Lisätietoja komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa COM(2020) 252 final.

³⁴ Flash-eurobarometri 485.

liikkuvien EU:n kansalaisten) että asianomaisten viranomaisten saatavilla syksyyn 2023 mennessä.

Liikkuvilla EU:n kansalaisilla on myös oikeus äänestää ja asettua ehdolle **kunnallisvaaleissa** ja **Euroopan parlamentin vaaleissa** asuinjäsenvaltiossaan. Heidän äänestysprosenttinsa on kuitenkin usein alhaisempi kuin niiden kansalaisten, jotka ovat maan kansalaisia. Tämä johtuu osittain rekisteröintiprosessien monimutkaisuudesta³⁵ ja äänestysvaihtoehtojen riittämättömyydestä³⁶. Komissio aikoo päivittää asiaa koskevia direktiivejä,³⁷ jotta liikkuvilla kansalaisilla olisi paremmat mahdollisuudet käyttää vaalioikeuksiaan. Tämä tarkoittaisi sääntöjen päivittämistä, selkeyttämistä ja vahvistamista sen varmistamiseksi, että ne tukevat liikkuvien EU:n kansalaisten laajaa osallistumista. Käsiteltäviä aiheita ovat muun muassa kohdennetun tiedon (esimerkiksi määräajat, äänestäjien rekisteröinnin vaikutukset ja pysyvyys sekä tietojenvaihto liikkuvien EU:n kansalaisten rekisteröinnistä äänestäjiksi tai ehdokkaiksi Euroopan parlamentin vaaleissa) antaminen liikkuville EU:n kansalaisille³⁸ ja brexitin johdosta tarvittavat mukautukset.

Useat EU:n jäsenvaltiot³⁹ epäävät muissa maissa pysyvästi asuivilta kansalaisiltaan oikeuden äänestää kansallisissa parlamenttivaaleissa. Nämä **äänioikeudettomat** kansalaiset jäävät usein poliittisen elämän ulkopuolelle sekä kotimaassaan että asuinmaassaan. Vuonna 2014 antamassaan suosituksessa⁴⁰ komissio kehotti jäsenvaltioita sallimaan kansalaistensa säilymisen äänioikeusrekisterissä ja näin ollen säilyttämään heidän äänioikeutensa. Komissio jatkaa tilanteen seuraamista ja kehottaa asianomaisia jäsenvaltioita poistamaan nämä äänioikeuden menettämisen aiheuttavat säännöt.

EU:n kansalaisuuteen liittyvät oikeudet eivät anna liikkuville EU:n kansalaisille oikeutta äänestää asuinjäsenvaltionsa **kansallisissa vaaleissa**, vaikka he ovat aktiivisia yhteiskunnan jäseniä ja vaikka kansallinen politiikka vaikuttaa heihin. Flash-eurobarometri 485 -kyselyn mukaan yli kuusi eurooppalaista kymmenestä (63 prosenttia) katsoo, että on perusteltua, että muussa EU-maassa kuin kotimaassaan asuvat EU:n kansalaiset saavat äänioikeuden asuinmaansa kansallisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä. Tätä kertomusta koskevassa avoimessa julkisessa kuulemisessa kävi ilmi, että liikkuvien EU:n kansalaisten äänioikeus asuinjäsenvaltionsa kansallisissa vaaleissa sai samanlaista kannatusta.⁴¹ Maaliskuussa 2020

---

³⁵ Esimerkiksi Euroopan parlamentin vaaleihin ilmoittautumisen määräajat voivat vaihdella jäsenvaltioittain, mikä vaikeuttaa liikkuvien EU:n kansalaisten rekisteröitymistä ajoissa.

³⁶ Tämä voi tarkoittaa myöhässä lähetettyjä viranomaiskirjeitä ja hankalia postiaänestysmenettelyjä.

³⁷ Neuvoston direktiivi 94/80/EY ja direktiivi 93/109/EY.

³⁸ Nämä tiedot asetetaan saataville Sinun Eurooppasi -portaalin ja yhteiseen digitaaliseen palveluväylään osallistuvien kansallisten portaalien kautta, kuten asetuksessa (EY) 2018/1724 edellytetään (vrt. liite I, D.3).

³⁹ Irlanti, Kypros, Malta, Saksa ja Tanska.

⁴⁰ Komission suositus 2014/53/EU.

⁴¹ Vastaajien mielestä äänestäjien olisi voitava valita näiden kahden maan välillä tai äänestää yhtä lailla sekä koti- että asuinmaassaan. Monet katsovat, että oleskelun kesto on asianmukainen peruste päätettäessä, myönnetäänkö ulkomaalaisille äänioikeus kansallisissa vaaleissa.

rekisteröitiin asiaa koskeva eurooppalainen kansalaisaloite⁴². Komissio tarkastelee tätä aihetta lähemmin yhdessä jäsenvaltioiden kanssa.

Vaalitarkkailu on hyvä tapa saada kansalaiset osallistumaan vaaliprosessiin sekä parantaa kansalaisten luottamusta vapaisiin ja oikeudenmukaisiin vaaleihin. Kansalaisten suorittama vaalitarkkailu voi olla muutakin kuin äänestämisen tarkkailua ja ääntenlaskentaa. Siihen voi sisältyä myös vaalisääntöjen soveltamisen valvontaa verkossa, mikä voi auttaa suuresti vaaleista vastaavien kansallisten viranomaisten työtä. Komissio aikoo nykyisten onnistuneiden käytäntöjen pohjalta rahoittaa hankkeita, joilla edistetään riippumatonta vaalitarkkailua myös kansalaisten keskuudessa, sekä keskustella suuntaviivoista ja hyvistä käytännöistä Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostossa.

Toimenpide 1 – Komissio päivittää vuonna 2021 direktiivit, jotka koskevat liikkuvien EU:n kansalaisten äänioikeutta kunnallisvaaleissa ja Euroopan parlamentin vaaleissa helpottaakseen kansalaisille tiedottamista ja parantaakseen asiaa koskevien tietojen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä, muun muassa kahteen kertaan äänestämisen estämiseksi.

Toimenpide 2 – Komissio tutkii mahdollisuutta luoda yhteiset resurssit, joilla tuetaan EU:n kansalaisia vaalioikeuksiensa käytössä. Komissio jatkaa yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston kautta helpottaakseen ja parantaakseen EU:n kansalaisten äänioikeuden käyttöä muun muassa tukemalla parhaiden käytäntöjen jakoa ja keskinäistä avunantoa vapaiden ja rehellisten vaalien varmistamiseksi.

Toimenpide 3 – Komissio rahoittaa riippumattoman vaalitarkkailun hankkeita, joihin kuuluu myös kansalaisten suorittama tarkkailu.

2.2. Kansalaisten osallistumisen kannustaminen

Kansalaisten osallistumisen lisääminen demokraattisen prosessin kaikissa vaiheissa on keskeisen tärkeää eurooppalaisen demokratian kannalta. Monien uusien aloitteiden⁴³

⁴² Euroopan komissio hyväksyi 4. maaliskuuta 2020 käsiteltäväksi ja rekisteröi eurooppalaisen kansalaisaloitteen ”Äänestäjät ilman rajoja, täydet poliittiset oikeudet EU:n kansalaisille”. Tekijät vaativat uudistuksia, joilla lujitetaan EU:n kansalaisten nykyisiä oikeuksia äänestää ja olla ehdolla Euroopan parlamentin vaaleissa ja kunnallisvaaleissa asuinmaassaan, sekä uutta lainsäädäntöä näiden oikeuksien ulottamiseksi koskemaan alueellisia ja kansallisia vaaleja ja kansanäänestyksiä.

⁴³ Aloitteisiin kuuluivat muun muassa kansalaiskokoukset (esimerkiksi Valloniassa, jossa tarkoituksena on ollut saada ihmiset osallistumaan valeutusten tunnistamista koskevien poliittisten suositusten laatimiseen).

tarkoituksena on saada kansalaiset mukaan päätöksentekoprosessiin. Esimerkiksi kaikkialla EU:ssa kiinnostus **keskustelevaan demokratiaan** on lisääntynyt⁴⁴, mikä on otettava huomioon ja mitä on kannustettava. Demokraattisen legitimitetin kannalta on keskeistä lisätä politiikan ja päätöksenteon avoimuutta sekä ottaa kansalaiset mukaan keskusteluihin, joissa käsitellään unionin toimielinten kohtaamia monimutkaisia kysymyksiä. Sillä on merkitystä myös kansalaisten luottamukselle EU:n toimielimiä kohtaan heidän niitä kohtaan kokemalleen yhteydelle.

Tuleva **Euroopan tulevaisuutta käsittelevä konferenssi** on merkittävä yleiseurooppalainen demokratiahanke. Sen myötä luodaan uusi julkinen foorumi kansalaisten kanssa käytävälle avoimelle, osallistavalle, läpinäkyvälle ja jäsenllylle keskustelulle useista keskeisistä painopisteistä ja haasteista. Siihen liittyy alusta alkaen kokonaan uudenlainen **monikielinen digitaalinen alusta**, joka tuo konferenssin erilaisia taustoja edustavien ja kaikkialta unionista tulevien kansalaisten ulottuville. Kansalaisille annetaan mahdollisuus esittää ajatuksia ja ehdotuksia tai järjestää paikallisia keskusteluja. Reaaliaikaisen kaikilla EU:n kielillä tapahtuvan tulkkauksen ansiosta eri jäsenvaltioiden kansalaiset voivat seurata keskusteluja, mikä tarjoaa mahdollisuuden aidosti monikansallisiin keskusteluihin Euroopan tulevaisuudesta. **Euroopan tulevaisuutta käsittelevässä konferenssissa** voitaisiin keskustella Euroopan parlamentin vaalien kärkiehdokasjärjestelmän kehittämisestä ja siitä, miten kansalliset rajat ylittäviä vaalilistoja koskevaan kysymykseen vastataan.

Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmaan sisältyvien muiden ehdotettujen toimenpiteiden täydentämiseksi katsauksessa Euroopan unionin kansalaisuuteen on omaksuttu kansalaiskeskeinen lähestymistapa. Siinä keskitytään toimenpiteisiin ja aloitteisiin, jotka suoraan lisäävät kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja suojelevat heidän oikeuksiaan. Keskustelevaa ja kansaa edustavaa demokraattista osallistumista olisi tuettava innovatiivisilla ja käyttäjakeskeisillä tavoilla, jotka soveltuvat erilaisille ikäryhmille ja erilaisiin tarpeisiin. Toimintapolitiikan, jolla **lisätään kansalaisten tietoisuutta ja osallistumista päätöksentekoon** Euroopan tason kysymyksiin, tulisi hyödyttää kaikkia kansalaisia. Tämä on ratkaisevan tärkeää, jotta Euroopan kansalaiset voivat luottaa siihen, että heidän äänensä kuullaan ja että äänestämällä on merkitystä. Kansalaisilla tulee olla tarvittavat välineet, kanavat ja taidot saada äänensä kuuluviin julkisesti, jotta he voivat osallistua politiikan kehittämiseen suoraan kaikilla tasoilla. Komissio tarkastelee innovatiivisia tapoja kuulla kansalaisia ja kerätä palautetta EU:n uudesta lainsäädännöstä.

Kansalaiskokoukset ovat keskusteluelimiä, jotka ovat useissa jäsenvaltioissa antaneet kansalaisille mahdollisuuden osallistua päätöksentekoon. Hyvä esimerkki tästä on Irlanti, jossa niitä käytetään yleisesti vaihtoehtona kansanäänestyksille.

⁴⁴ OECD kuvasi tuoreessa raportissaan inspiroivien keskustelevan demokratian aloitteiden kattavuutta ja leviämistä myös EU:ssa, jossa tuhannet satunnaisesti valitut kansalaiset osallistuivat entistä osallistavampiin demokraattisiin hallintotapoihin. (Raportti ”Catching the Deliberative Wave”: <https://www.oecd.org/gov/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions-339306da-en.htm>).

Komissio testaa jo osallistumis- ja keskusteluprosesseja esimerkiksi suunnitellessaan ja toteuttaessaan koheesiopolitiikan hankkeita⁴⁵ sekä määrittäessään mahdollisia painopisteitä viidelle EU:n tehtävälle, jotka ovat erottamaton osa Horisontti Eurooppa -ohjelmaa eli seuraavaa tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa (jonka osa-alueet ovat syöpä, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, vihreämmät ja älykkäämmät kaupungit, terve maaperä sekä terveet valtameret ja vedet)⁴⁶. Se jatkaa sellaisten **tutkimus- ja innovointihankkeiden** rahoittamista, joiden tavoitteena on kehittää keskustelemaa ja osallistavaa demokratiaa erilaisten kokeilujen kautta sekä tutkia keskusteluprosessien käytäntöjä, haasteita ja vaikutuksia eri maantieteellisillä tasoilla ja eri yhteiskuntaryhmissä.⁴⁷ Komissio myös rahoittaa innovointihankkeita, joilla lisätään kapasiteettia tai tarjotaan käytännön tukea Euroopan kansalaisten saamiseksi mukaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaan liittyviin siirtymiin keskustelujen ja osallistumisen⁴⁸ kautta, sekä myös muilla aloilla⁴⁹.

Lisäksi Euroopan unioni pyrkii edelleen kannustamaan nuoria osallistumaan demokratian toteuttamiseen Euroopassa.⁵⁰ Osallistavan demokratian edistäminen on myös yksi ohjaavista periaatteista **Euroopan unionin nuorisstrategiassa** (2019–2027),⁵¹ jolla pyritään tukemaan nuorten osallistumista yhteiskunnan ja politiikan muovaamiseen Euroopassa. EU:n nuorisstrategian kolme avainaluetta ovat *osallistaminen, yhdistäminen ja vaikutusmahdollisuudet*. *Sitouttamisella* tarkoitetaan nuorten osallistumisen edistämistä ja

⁴⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/04/22-04-2020-deadlines-reminder-boost-citizen-engagement-in-the-implementation-of-cohesion-policy

⁴⁶ <https://ec.europa.eu/info/horizon-europe/missions-horizon-europe-fi>. Komissio julkaisee lopulliset tehtävät vuoden 2020 loppuun mennessä. Kun ne on käynnistetty, Euroopan kansalaiset pääsevät osallistumaan jatkossakin niiden täytäntöönpanon kaikkiin vaiheisiin.

⁴⁷ Horisontti 2020 -puiteohjelmasta myönnetään lähes 12 miljoonaa euroa neljälle sidosryhmien yhteenliittymälle, jotka toteuttavat tutkimusta ja kokeiluja seuraavilla aloilla: i) alueellisen koheesion demokratisointi (kansalaisten keskustelemaan osallistumisen ja osallistavan budjetoinnin kokeilu Euroopan alue- ja kaupunkipolitiikassa), ii) kaupungit poliittisen innovoinnin areenoina, kun vahvistetaan keskustelemaa ja osallistavaa demokratiaa, iii) osallistava tiede ja eurooppalaiset demokratiat sekä iv) osallistumistilojen kehittäminen monikielisen ja dynaamisen, keskusteluun perustuvan lähestymistavan avulla. Sitä seuraavassa Horisontti Eurooppa -ohjelmassa on jo määritelty ”joustavamman, osallistavamman ja demokraattisemman eurooppalaisen yhteiskunnan” luominen yhdeksi keskeisistä strategisista suuntaviivoista, ja ensimmäisistä työohjelmista rahoitetaan näin ollen edelleen näiden alojen tutkimusta.

⁴⁸ Tämä toteutetaan erityisesti Euroopan vihreän kehityksen ohjelman ehdotuspyynnön kautta, jolla osoitetaan miljardi euroa tutkimus- ja innovointihankkeisiin, joilla vastataan ilmastokriisiin sekä autetaan suojelemaan Euroopan ainutlaatuisia ekosysteemejä ja biologista monimuotoisuutta. Euroopan vihreän kehityksen ohjelman keskeisiä toimintalinjoja kuvastavien aihepiirien lisäksi monialaisessa ohjelmaloikossa käsitellään kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä mobilisoimalla rahoitusta kolmeen keskeiseen aiheeseen: i) Euroopan valmiudet kansalaiskeskusteluun ja osallistumiseen Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa varten, ii) käyttäytymisen, yhteiskunnan ja kulttuurin muutos Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa varten sekä iii) kansalaisten mahdollisuus toimia ilmastonmuutoksen estämiseksi ja ympäristön suojelemiseksi koulutuksen, kansalaistieteen, havainnointialoitteiden ja kansalaisvaikuttamisen avulla.

⁴⁹ Kansalaiset ovat myös kuluttajia, joille pandemia on ollut merkittävä haaste arkielämässä. Tämä koskee muun muassa tuotteiden ja palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä matkustamista EU:n sisällä sekä EU:hun ja sieltä pois. Uusi kuluttaja-asioiden toimintaohjelma perustuu siihen, että kuluttajat osallistuvat ohjelman toimien toteuttamiseen. Sitä varten muun muassa lujitetaan kuluttajien etuja ajavia kuluttajajärjestöjä sekä tarjotaan neuvoja ja tukea. Tämä on erityisen tärkeää tietyille kansalaisryhmille, jotka ovat muita heikommassa asemassa sosiaalisten olosuhteiden tai erityispiirteiden, kuten iän, sukupuolen, terveyden, digitaalisen lukutaidon tai taloudellisen tilanteen, vuoksi.

⁵⁰ Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 165 artiklan 2 kohta.

⁵¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:456:FULL&from=FI>

EU:n päättäväisyyttä rohkaista kaikkia nuoria demokraattiseen osallistumiseen pääasiassa **EU:n nuorisodialogin**⁵² kautta. Nuorisodialogi tarjoaa puitteet nuorten osallistumiselle. Se on yksi EU:n suurimpia kansalaisten osallistumisvälineitä, ja se tuo nuorten ajatuksia esille. Tämä on erinomainen esimerkki alhaalta ylöspäin suuntautuvasta vaikuttamisesta, joka saavuttaa myös poliittiset päättäjät. Tänä vuonna (2020) tulee kuluneeksi 10 vuotta EU:n nuorisodialogin⁵³ aloittamisesta.

Eurooppalainen kansalaisaloite on tärkeä osa EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ja tehokas osallistavan demokratian väline EU:ssa. Sen avulla miljoona kansalaista, joiden asuinmaat muodostavat neljäosan jäsenvaltioista, voi pyytää komissiota tekemään lakiehdotuksia, joilla pannaan täytäntöön EU:n perussopimuksia.⁵⁴ Tammikuusta 2020 alkaen voimassa on ollut uusia sääntöjä, jotka tekevät eurooppalaisesta kansalaisaloitteesta käyttäjäystävällisemmän ja helppokäyttöisemmän, mikä helpottaa Euroopan kansalaisten osallistumista EU:n demokraattiseen prosessiin. Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyivät 15. heinäkuuta 2020 väliaikaiset toimenpiteet, jotka koskevat covid-19-pandemian vaikutuksia eurooppalaiseen kansalaisaloitteeseen. Sääntöjä on muutettu siten, että pandemiasta kärsivien kansalaisaloitteiden tuenilmausten keräysaikoja voidaan pidentää.

Covid-19-pandemiaan on liittynyt valtava **väärien tai harhaanjohtavien tietojen** aalto, ja EU:n ulkopuolisten ihmiset ja ryhmät ovat yrittäneet vaikuttaa EU:n kansalaisiin ja heidän keskusteluihinsa. Komissio vaatii verkkoalustoilta suurempaa vastuuta ja jatkaa näin työtään sellaisen tietoympäristön tukemiseksi, jossa kansalaiset voivat muodostaa tietoon perustuvia mielipiteitä yhteiskunnallisista asioista. Komissio on perustanut Covid-19:ään liittyvän disinformaation vuoksi seuranta- ja raportointiohjelman jatkotoimena kesäkuussa 2020 annetulle yhteiselle covid-19-tiedonannolle⁵⁵. Disinformaatiota koskevien käytännösääntöjen allekirjoittajat ovat raportoineet kuukausittain toimista, joita ne ovat toteuttaneet covid-19-pandemiaan liittyvän disinformaation leviämisen rajoittamiseksi palveluissaan. Lisäksi kuluttajien huijaukset, kuten tarpeettomien, tehottomien ja mahdollisesti vaarallisten suojaotteiden tarjoaminen, ovat covid-19-pandemian aikana nousseet disinformaation erityispiirteeksi.⁵⁶ Näitä kysymyksiä käsitellään yhteisessä tiedonannossa⁵⁷ ja uudessa kuluttaja-asioiden toimintaohjelmassa⁵⁸. Euroopan demokratiatoimintasuunnitelmassa ja

---

⁵² https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/euyouthdialogue_en

⁵³ EU:n nuorisodialogin seurauksena hyväksyttiin eurooppalaiset nuorisotavoitteet, jotka edustavat nuorten visiota Euroopasta. Ne ovat ensiarvoisen tärkeitä, kun pyrimme ottamaan huomioon nuorten sukupolvien panoksen, sisällyttämään pidemmän aikavälin näkökulmaa poliittiseen päätöksentekoon, kannustamaan vuoropuheluun sekä lisäämään toimintapoliittisten valintojemme avoimuutta ja vastuullisuutta.

⁵⁴ Tähän mennessä on käynnistetty 75 aloitetta, joista kuudessa on saatettu päätökseen menettelyn kaikki vaiheet, ja ne on toimitettu komissiolle (lähde: https://europa.eu/citizens-initiative/_fi).

⁵⁵ Euroopan komission ja korkean edustajan yhteinen tiedonanto ”Covid-19-disinformaation torjunta – Faktat oikein”, 10. kesäkuuta 2020, JOIN(2020) 8 final.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_fi

⁵⁷ Euroopan komission ja korkean edustajan yhteinen tiedonanto ”Covid-19-disinformaation torjunta – Faktat oikein”, 10. kesäkuuta 2020, JOIN(2020) 8 final.

⁵⁸ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle ”Uusi kuluttaja-asioiden toimintaohjelma – Kuluttajien selviytymiskyvyn vahvistaminen kestäväen elpymisen varmistamiseksi”, 13. marraskuuta 2020, COM(2020) 696 final. Komissio tukee uuteen kuluttaja-asioiden toimintaohjelmaan sisältyvien aloitteiden

digitaalisia palveluja koskevassa säädöksessä käsitellään haasteita, joita verkossa oleva disinformaatio aiheuttaa yhteiskunnillemme.

Osallistuminen oppimistoimintaan voi lisätä kansalaisten mahdollisuuksia osallistua demokraattisiin prosesseihin. Tämä on muistettu **Euroopan osaamisohjelmassa**⁵⁹, jolla edistetään elinikäistä oppimista, koska ”demokraattiset yhteiskunnat ovat riippuvaisia aktiivisista kansalaisista, jotka löytävät tietoa eri lähteistä, tunnistavat disinformaation, tekevät tietoon perustuvia päätöksiä, ovat selviytymiskykyisiä ja toimivat vastuullisesti”. Tätä varten komissio tukee laadukkaan ja osallistavan aikuiskoulutuksen kehittämistä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin ensimmäisen periaatteen mukaisesti.

Digitaalitekнологia muuttaa demokraattista päätöksentekoa EU:ssa sekä tapaa, jolla viranomaiset ovat vuorovaikutuksessa kansalaisten kanssa. Verkkotyökalut voivat helpottaa vuorovaikutusta ja demokraattista osallistumista nyt, kun monet ihmiset ovat joutuneet muuttamaan tapaansa tehdä töitä ja olla yhteydessä muihin ihmisiin.⁶⁰ Samalla digitaalista osallistumista rajoittavat ihmisten tekniset taidot.

Yksi komission keskeisistä painopisteistä on ”Euroopan digitaalinen valmius” ja sekä nuorten että aikuisten digitaalisten taitojen⁶¹ parantaminen. Tämä on vuosien 2021–2027 päivitetyn **digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman**⁶² painopiste. Tähän liittyviä toimenpiteitä ovat muun muassa digitaalisen lukutaidon edistäminen, yhteisten suuntaviivojen kehittäminen disinformaation torjumiseksi koulutuksen avulla, tekoälyn ja datan paremman ymmärtämisen tukeminen kaikkien kansalaisten keskuudessa sekä digitaalisen lukutaidon järjestelmällinen integroiminen virallisiin ja epävirallisiin koulutushankkeisiin. Komissio on myös sitoutunut puuttumaan **väestön ikääntymisen vaikutuksiin** kaikilla politiikan aloilla auttaakseen yhteiskuntia ja talouksia sopeutumaan väestörakenteen muutoksiin.⁶³ Se hahmottelee erityistoimia, joilla kansalaisia kannustetaan aktiiviseen osallistumiseen kaikissa elämänvaiheissa – nuorista vanhuksiin⁶⁴ – ja joissa voidaan kiinnittää enemmän huomiota lasten osallistumiseen poliittiseen ja demokraattiseen toimintaan EU:ssa.

---

mukaisesti kansallisten kuluttajansuojaviranomaisten verkkotutkintavalmiuksien kehittämistä sekä helpottaa yhteistyötä EU:n valvontaviranomaisten yhteistyöverkoston ja muiden täytäntöönpanoverkoston ja sidosryhmien välillä kuluttajien huijausten, epäreilujen markkinointikäytäntöjen ja petosten torjumiseksi.

⁵⁹ COM(2020) 274 final, 1. heinäkuuta 2020.

⁶⁰ Vuoden 2020 Euroopan alueiden ja kuntien teemaviikon aikana komissio järjesti verkkotapahtuman ”No lockdown for e-democracy”, jossa esiteltiin valikoitujen EU:n rahoittamien hankkeiden parhaita käytäntöjä ja tarkasteltiin digitaalitekнологian tuomia mahdollisuuksia tarjota kansalaisille tapoja osallistua eurooppalaiseen demokraattiseen keskusteluun.

⁶¹ Euroopan osaamisohjelmassa, johon sisältyy useita toimia yhdessä digitaalistrategian, teollisuus- ja pk-yritysstrategioiden sekä eurooppalaisen koulutusalueen kanssa, keskitytään erityisesti siihen, että ihmiset saavat digitaaliseen siirtymään tarvittavat taidot.

⁶² Toimintasuunnitelmassa on kaksi strategista painopistettä: i) tehokkaan digitaalisen koulutusekosysteemin kehittäminen Euroopassa sekä ii) digitaaliseen muutokseen tarvittavien digitaalisten taitojen ja -osaamisen parantaminen. Ks. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0624&from=FI>

⁶³ Komissio antoi kesäkuussa 2020 raportin, jossa esitellään väestörakenteen muutoksen liikkeellepanevia voimia ja niiden vaikutuksia eri puolilla Eurooppaa.

⁶⁴ Komission kertomuksessa vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleista (COM(2020) 252 final) todettiin, että komissio keskittyy erityisesti nuoriin ja iäkkäisiin, naisiin, liikkuviin EU:n kansalaisiin ja vammaisiin henkilöihin tukeakseen osallistavaa ja yhdenvertaista osallistumista vuoden 2024 vaaleihin.

Toiseen jäsenvaltioon muuttavat liikkuvat EU:n kansalaiset tarvitsevat **tukea**, jolla helpotetaan heidän osallistumistaan vastaanottavassa yhteiskunnassa. Jotkut liikkuvat EU:n kansalaiset saattavat olla epävarmassa tilanteessa (esim. asunnottomuus) tai heillä voi olla vähemmistötausta ja oikeus lisätukeen. Tällä hetkellä tukea tarjotaan usein kolmansien maiden kansalaisille, kun taas liikkuvat EU:n kansalaiset ryhmänä jäävät usein ilman riittävää tukea. Tähän on tietenkin poikkeuksia, ja yhä useammat paikallishallinnon ja kansalaisyhteiskunnan hankkeet yrittävät korjata tätä puutetta. Lisäksi komissio tukee joka vuosi EU:n kansalaisuuden alaan kohdennetulla rahoituksella tiedotustoimia, jotka koskevat EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ja liikkuvien EU:n kansalaisten osallisuutta.

Kansainvälisessä tutkimuksessa ja kirjallisuudessa on myös havaittu vahva yhteys **kulttuurisen osallistumisen ja demokratian** välillä. Yhteiskuntien sanotaan olevan avoimempia, suvaitsevaisempia, paremmin toimivia, taloudellisesti vahvempia ja demokraattisesti turvallisempia siellä, missä ihmiset voivat helposti osallistua monenlaiseen kulttuuritoimintaan ja missä niiden osallistumisaste on korkea. Komissio valmistelee riippumattoman tutkimuksen käynnistämistä vuoden 2021 alussa aiheesta ”kansalaisten osallistuminen kulttuuritoimintaan kansalaisvaikuttamisen ja demokratian näkökulmasta – kansainvälisestä tutkimuksesta saadut poliittiset kokemukset”. Siinä esitetään yhteenvedo aihetta koskevasta tiedosta ja näytöstä, kerrotaan keskeisistä poliittisista kokemuksista sekä tuodaan esiin esimerkkejä onnistuneista toimista useissa EU:n jäsenvaltioissa. Tutkimus tukee komissiota uuden kulttuurin koskevan Euroopan toimintasuunnitelman ja neuvoston kulttuurialan työsuunnitelman 2019–2022 täytäntöönpanossa.

Toimenpide 4 – Komissio tukee kansalaisten aktiivista osallistumista demokraattiseen prosessiin ja ottaa heidät mukaan lainsäädäntöprosessiin innovatiivisin keinoin sen varmistamiseksi, että EU:n lainsäädäntö on tarkoituksenmukaista ja vastaa EU:n arvoja. Se näyttää esimerkkiä rahoittamalla hankkeita, joilla tuetaan Euroopan kansalaisten sitoutumista – kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman kautta – keskustelua ja osallistumista Horisontti Eurooppa -ohjelmaan ja Euroopan vihreän kehityksen ohjelman mukaisesti siirtymiin.

Toimenpide 5 – Komissio rahoittaa kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman kautta paikallisia erityistoimia, joilla pyritään tukemaan EU:n kansalaisten osallistumista eurooppalaiseen yhteiskuntaelämään.

Toimenpide 6 – Komissio lisää EU:n laajuista tietoisuutta kulttuuriin osallistumisen merkityksestä yhteiskunnalle ja demokratialle kohdennetuilla toimilla, myös rahoituksella.

3. Vapaa liikkuvuuden ja arkielämän helpottaminen

3.1. Oikeusvarmuuden parantaminen vapaata liikkuvuutta koskevien oikeuksien käytössä

Vapaa liikkuvuus⁶⁵, joka antaa kaikille EU:n kansalaisille mahdollisuuden asua, työskennellä tai opiskella missä tahansa jäsenvaltiossa, on EU:n kansalaisten arvostetuin oikeus. Eurobarometri-tutkimuksessa yli kahdeksan vastaajaa kymmenestä (84 prosenttia) katsoi, että EU:n kansalaisten vapaa liikkuvuus EU:n sisällä hyödyttää yleisesti heidän maansa taloutta⁶⁶. Arvioiden mukaan noin 13,3 miljoonaa EU:n kansalaista on käyttänyt tätä oikeuttaan ja muuttanut toiseen jäsenvaltioon. Ulkomaille muutto voi aiheuttaa useita oikeudellisia ja hallinnollisia haasteita,⁶⁷ ja komissio on tukenut sekä jäsenvaltioita että EU:n kansalaisia julkaisemalla ohjeita⁶⁸ tapauksiin, jotka on todettu ongelmallisiksi, kun säännöksiä

⁶⁵ Tämä oikeus on annettu suoraan kaikille EU:n kansalaisille Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 21 artiklassa, ja se on vahvistettu perusoikeuskirjan 45 artiklassa. SEUT-sopimuksen 21 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella EU:n kansalaisella on oikeus liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, jollei perussopimuksissa määrättyistä ja niiden soveltamisesta annetuissa säännöksissä säädetyistä rajoituksista ja ehdoista muuta johdu. Vastaavat rajoitukset ja edellytykset sisältyvät Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella annettuun direktiiviin 2004/38/EY, jolla muutetaan asetusta (ETY) N:o 1612/68 ja kumotaan direktiivit 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY, EUVL L 158, 30.4.2004, s. 77 (jäljempänä 'vapaata liikkuvuutta koskeva direktiivi'). Lisäksi SEUT-sopimuksen 45 artiklassa annetaan jokaiselle unionin kansalaiselle oikeus tehdä työtä missä tahansa jäsenvaltiossa ja oleskella siellä tätä tarkoitusta varten.

⁶⁶ Osuus on kasvanut 17 prosenttiyksikköä vuodesta 2012.

⁶⁷ Tätä katsasta koskevassa avoimessa julkisessa kuulemisessa kävi ilmi, että vaikka ulkomaille muuttavat kansalaiset yleisesti ottaen tuntevat olevansa hyvin perillä asioista, he kohtaavat hallinnollisia ongelmia ulkomailla asuessaan. Monissa tapauksissa he toivovat saavansa ennen muuttoa paremmin tietoa esimerkiksi veroista, sosiaalietuuksista tai sairausvakuutuksesta.

⁶⁸ COM(2009) 313 final.

saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä tai kun vapaata liikkuvuutta koskevia sääntöjä sovelletaan käytännössä.

Edellisen EU:n kansalaisuutta koskevan katsauksen jälkeen on havaittu useita uusia ongelmallisia tilanteita, ja Euroopan unionin tuomioistuin on antanut **merkittäviä tuomioita**, joissa selvennetään edelleen EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen. Yksi kysymys liittyi siihen, että jäsenvaltioiden oikeussääntöjen erojen vuoksi perhesiteitä ei välttämättä tunnusteta, kun sateenkaariperheet (eli perheet, joissa ainakin yksi perheenjäsen on hltiq-henkilö) käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen.

Unionin tuomioistuin totesi *Coman*-tuomiossaan, että vapaata liikkuvuutta koskevassa direktiivissä käytettyä käsitettä unionin kansalaisen 'aviopuoliso' sovelletaan myös henkilöön, joka on samaa sukupuolta kuin se unionin kansalainen, jonka kanssa hän on naimisissa.⁶⁹ Toisessa tapauksessa perheenjäsenet, jotka eivät ole EU:n kansalaisia ja joilla on (pysyvä) oleskelukortti, eivät aina ole voineet nauttia viisumivapaudesta matkustaessaan asuinjäsenvaltiostaan toiseen jäsenvaltioon. Unionin tuomioistuin on selventänyt kahdessa tuomiossa⁷⁰ tällaisten henkilöiden oikeutta nauttia tähän liittyvästä vapautuksesta. Vapaata liikkuvuutta koskevan direktiivin soveltamisalaan kuuluvien alaikäisten⁷¹ osalta unionin tuomioistuin totesi, että vapaata liikkuvuutta koskevassa direktiivissä käytetyn käsitteen unionin kansalaisen 'jälkeläinen suoraan alenevassa polvessa' olisi katsottava käsittävän sekä EU:n kansalaisen biologiset että adoptiolapset.

Komissio aikoo tarkastella **vuonna 2009 annettuja vapaata liikkuvuutta koskevia suuntaviivoja**⁷² parantaakseen vapaata liikkuvuutta koskevia oikeuksiaan käyttävien EU:n kansalaisten oikeusvarmuutta ja varmistaakseen lainsäädännön tehokkaamman ja yhtenäisemmän soveltamisen kaikkialla EU:ssa.⁷³ Tarkistetuissa suuntaviivoissa tulisi ottaa huomioon perheiden moninaisuus ja siten autettava kaikkia perheitä – myös sateenkaariperheitä – käyttämään oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen. Niissä olisi annettava ajantasaisia ohjeita kaikille asianosaisille, erityisesti EU:n kansalaisille, ja tuettava kansalaisten oikeuksia käsittelevien kansallisten viranomaisten sekä tuomioistuinten ja oikeusalan toimijoiden työtä.

Suuntaviivojen päivittämisen yhteydessä komissio aikoo käsitellä **vapaata liikkuvuutta koskevien rajoittavien toimenpiteiden** soveltamista, erityisesti niiden, jotka johtuvat kansanterveyteen liittyvistä huolenaiheista. Covid-19-pandemia on tuonut esiin ainutlaatuisia

---

⁶⁹ Unionin tuomioistuimen tuomio 5.6.2018, *Coman ym.*, C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385.

⁷⁰ Unionin tuomioistuimen tuomio 18.12.2014, *McCarthy ym.*, C-202/13, EU:C:2014:2450, ja tuomio 18.6.2020, *Ryanair Designated Activity Company*, C-754/18, ECLI:EU:C:2020:478.

⁷¹ Unionin tuomioistuimen tuomio 26.3.2019, *SM (algerialaiseen kafala-järjestelyyn asetettu lapsi)*, C-129/18, ECLI:EU:C:2019:248.

⁷² COM(2009) 313 final.

⁷³ Jäsenvaltioita avustaa vapaata liikkuvuutta koskevan lainsäädännön asianmukaisessa soveltamisessa SOLVIT-verkosto, joka toimii kansallisella tasolla EU:n lainsäädännön noudattamiseen liittyvien ongelmien ratkaisemiseksi. Ks. 17.9.2013 annettu komission suositus SOLVIT-ongelmanratkaisuverkkoa koskevista periaatteista, C(2013) 5869 final.

haasteita vapaalle liikkuvuudelle EU:ssa, ja monet jäsenvaltiot ovat asettaneet matkustusrajoituksia terveyttä koskevin varotoimin⁷⁴.

Komissio hyväksyi maaliskuussa 2020 työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat⁷⁵. Helpottaakseen matkustusrajoitusten asteittaista poistamista ja koordinoitakseen yksittäisten jäsenvaltioiden toimia komissio esitti toukokuussa 2020 toimenpidepaketin, johon sisältyvät yhteinen lähestymistapa vapaan liikkuvuuden palauttamiseksi⁷⁶, useita ohjeita ja suosituksia turisteille, matkailijoille ja yrityksille sekä kriteerit matkailun uudelleen käynnistämiseksi⁷⁷. Esiitetty joustava lähestymistapa perustui epidemiologisiin kriteereihin, eristämistoimenpiteisiin sekä taloutta ja turvavälejä koskeviin seikkoihin. Komissio esitti 4. syyskuuta 2020 ehdotuksen neuvoston suositukseksi koordinoitua lähestymistavasta vapaan liikkuvuuden rajoittamiseen covid-19-pandemian johdosta: Neuvosto hyväksyi ehdotuksen 13. lokakuuta 2020. Suosituksella⁷⁸ pyritään varmistamaan, että kaikki toimenpiteet, joita jäsenvaltiot toteuttavat covid-19:n johdosta vapaan liikkuvuuden rajoittamiseksi, ovat **oikeasuhteisia, syrjimättömiä ja hyvin koordinoituja, ja että niistä tiedotetaan selkeästi EU:n tasolla**.

Komissio on avannut ”**Re-open EU**” -verkkoalustan⁷⁹, joka sisältää tietoa kaikilla EU-kielillä vapaan liikkuvuuden ja matkailun turvallisesta käynnistämisestä Euroopassa. Se sisältää reaaliaikaista tietoa rajoista, matkustusrajoituksista ja terveys- ja turvallisuustoimenpiteistä sekä muuta käytännön tietoa matkustajille.

Kuten komission uudessa maahanmuutto- ja turvapaikkasopimuksessa⁸⁰ todetaan, komissio hyväksyy **Schengen-alueen tulevaisuutta koskevan strategian**, jolla vahvistetaan Schengenin rajasäännöstöä⁸¹ ja Schengenin arviointimekanismia. Lisäksi komissio perustaa Schengen-foorumin edistämään konkreettista yhteistyötä ja tapoja syventää Schengeniä sisäraajatarkastusten lopettamiseen tähtäävän tuki- ja yhteistyöohjelman avulla. Schengen-foorumin ensimmäinen kokous pidettiin 30. marraskuuta 2020.

Brexitillä on ollut merkittävä vaikutus niihin noin 3,7 miljoonaan⁸² EU:n kansalaiseen, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen Yhdistyneen kuningaskunnan vielä

---

⁷⁴ Vapaan liikkuvuuden rajoitusten olisi alaa koskevan lainsäädännön mukaisesti oltava oikeasuhteisia ja syrjimättömiä.

⁷⁵ Komission tiedonanto: Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana, 2020/C 102 I/03.

⁷⁶ Komission tiedonanto: Vaiheittaiset ja koordinoitut toimet vapaan liikkuvuuden palauttamiseksi ja sisäraajatarkastusten poistamiseksi – Covid-19 2020/C 169/03.

⁷⁷ Komission tiedonanto: EU:n ohjeet matkailupalvelujen asteittaisesta käynnistämisestä ja majoitus- ja ravitsemisliikkeiden terveyskäytännöistä – Covid-19 2020/C 169/01.

⁷⁸ Neuvoston suositus (EU) 2020/1475 koordinoitua lähestymistavasta vapaan liikkuvuuden rajoittamiseen covid-19-pandemian johdosta, EUVL L 337, 14.10.2020, s. 32.

⁷⁹ <https://reopen.europa.eu/fi>

⁸⁰ COM(2020) 609, 23.9.2020.

⁸¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/399, annettu 9 päivänä maaliskuuta 2016, henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö), EUVL L 77, 23.3.2016, s. 1.

⁸² Eurostatin tietokanta migr_pop1ctz.

ollessa EU:n jäsen ja asuvat tällä hetkellä Yhdistyneessä kuningaskunnassa.⁸³ Komissio on edelleen sitoutunut suojelemaan heidän oikeuksiaan. **Erosopimuksessa** taataan näille kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen suurin piirtein samat oikeudet kuin nyt: he voivat edelleen asua, opiskella, työskennellä ja matkustaa isäntämaansa ja Yhdistyneen kuningaskunnan tai EU:n 27 jäsenvaltion välillä. Sama koskee kaikkia EU:n kansalaisia, jotka muuttavat Yhdistyneeseen kuningaskuntaan ennen siirtymäkauden päättymistä.⁸⁴ Komissio auttaa EU:n kansalaisia Yhdistyneessä kuningaskunnassa tuntemaan täysin oikeutensa ja ottaa mahdolliset täytäntöönpanoon liittyvät ongelmat esiin Yhdistyneen kuningaskunnan viranomaisten kanssa. Erosopimuksen toisessa osassa suojataan niiden yli miljoonan Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisen oikeuksia, jotka eivät ole enää 1. helmikuuta 2020 lähtien olleet EU:n kansalaisia mutta jotka asuvat edelleen EU-maissa. Heidän oikeutensa asua, työskennellä tai opiskella asuinmaassaan turvataan. Lisäksi säädetään oleskeluoikeudesta, maahantulo- ja maastapoistumisoikeudesta, oikeudesta työntekoon, ammattipätevyyden tunnustamisesta ja sosiaaliturvan yhteensovittamisesta. Erosopimuksen kansalaisten oikeuksia koskevan osan asianmukainen täytäntöönpano, myös muita heikommassa asemassa olevien ryhmien osalta, on yksi komission ensisijaisista tavoitteista. Kaikilla kansalaisilla tulisi olla kaikki oikeuksiensa käyttämiseen tarvittavat tiedot.

Toimenpide 7 – Komissio parantaa vuonna 2022 vapaata liikkuvuutta koskevia oikeuksiaan käyttävien EU:n kansalaisten ja kansallisten viranomaisten oikeusvarmuutta päivittämällä vapaata liikkuvuutta koskevat vuonna annetut 2009 suuntaviivat. Päivitetyissä suuntaviivoissa otetaan huomioon perheiden moninaisuus (sateenkaariperheet), erityistoimenpiteet, kuten kansanterveyden vuoksi käyttöön otetut toimet, sekä asiaa koskevat unionin tuomioistuimen tuomiot.

Toimenpide 8 – Komissio tukee erosopimuksen mukaisesti edelleen niiden EU:n kansalaisten oikeuksien suojelua, jotka ovat käyttäneet oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen Yhdistyneen kuningaskunnan vielä ollessa EU:n jäsen ja asuneet Yhdistyneessä kuningaskunnassa ennen siirtymäkauden päättymistä.

3.2. Rajat ylittävän työn ja matkustamisen yksinkertaistaminen

EU tiukensi vuonna 2019 EU:n kansalaisille myönnettävien **henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen** turvallisuusvaatimuksia.⁸⁵ Uudet kortit helpottavat liikkuvien EU:n

⁸³ EU:n 27 jäsenvaltiossa asuu arviolta miljoona Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaista (lähde: ensimmäinen yhteinen raportti erosopimuksen toisen osan mukaisten oleskeluoikeuksien täytäntöönpanosta).

⁸⁴ Sama koskee kaikkia Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia, jotka muuttavat EU:n jäsenvaltioon siirtymäkauden aikana.

⁸⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1157, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, unionin kansalaisten henkilökorttien sekä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän

kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä, rajatyöntekijöiden, opiskelijoiden, turistien ja muiden matkailijoiden arkea. Uusilla säännöillä, joita aletaan soveltaa 2. elokuuta 2021, parannetaan henkilö- ja oleskelukorttien turvallisuutta kaikkialla EU:ssa ottamalla käyttöön sekä niiden sisältämiä tietoja että turvaominaisuuksia koskevat vähimmäisvaatimukset, jotka ovat yhteiset kaikille tällaisia asiakirjoja myöntäville jäsenvaltioille⁸⁶. Komissio aikoo tutkia, miten voitaisiin edistää sellaisten digitaalisten välineiden ja innovaatioiden käyttöä, joissa hyödynnetään sähköisen hallinnon ja sähköisen liiketoiminnan palveluja koskevien uusien sääntöjen mukaisesti myönnettyjen henkilökorttien tarjoamia ominaisuuksia.

Hallinnollisten menettelyjen ja muodollisuuksien yksinkertaistaminen on ratkaisevan tärkeää jäsenvaltiosta toiseen muuttavien kansalaisten kannalta. Tämä koskee erityisesti yleisiä asiakirjoja, kuten syntymätodistuksia, kansalaisuustodistuksia tai rikosrekisteriotteita, jotka on laadittu ulkomailla ja jotka on käännettävä ja laillistettava, jotta viranomaiset voi hyväksyä ne. Yleisiä asiakirjoja koskevaa asetusta⁸⁷ alettiin soveltaa kaikilta osin 16. helmikuuta 2019, minkä ansiosta kansalaisten on helpompi käyttää oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen EU:ssa. Komissio seuraa tiiviisti näiden uusien sääntöjen asianmukaista täytäntöönpanoa ja tukee jäsenvaltioita aktiivisesti kansalaisten ja viranomaisten ilmoittamien ongelmien ratkaisemisessa.

EU:n kansalaisilla on oikeus liikkua vapaasti EU:n jäsenvaltioiden välillä työhön liittyvistä syistä ilman, että heitä syrjitään työehdoissa, palkkaus mukaan luettuna. **Rajatyöntekijät** ovat henkilöitä, jotka työskentelevät yhdessä EU:n jäsenvaltiossa mutta asuvat toisessa. Vuonna 2019 tämä termi kattoi kaksi miljoonaa⁸⁸ EU:n alueella työssä olevista 220 miljoonasta 20–64-vuotiaasta. Tämä on lähes yksi prosentti EU:n koko työvoimasta. Verotuksen alalla ei ole olemassa EU:n tason sääntöjä rajatyöntekijöiden määritelmästä, verotusoikeuksien jakamisesta jäsenvaltioiden välillä eikä sovellettavista verosäännöistä. Naapurijäsenvaltiot, joissa monet kansalaiset ylittävät rajan työntekoa varten, sisällyttävät kahdenvälisiin kaksinkertaista verotusta koskeviin sopimuksiinsa usein rajatyöntekijöitä koskevia erityissääntöjä. Tällaisia sääntöjä sovelletaan usein kansalaisiin, jotka asuvat ja työskentelevät rajan pinnassa sijaitsevalla kapealla alueella. Koska nämä säännöt heijastavat kahden

---

perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämisestä, EUVL L 188, 12.7.2019, s. 67.

⁸⁶ Uusiin sääntöihin sisältyy vahvoja tietosuojatakeita, joilla varmistetaan, että kerätyt tiedot eivät joudu väärin käsiin. Kansallisten viranomaisten on erityisesti varmistettava kontaktittoman sirun ja siihen tallennettujen tietojen turvallisuus niin, ettei sitä voida hakkeroida eikä sen tietoihin päästä ilman lupaa.

⁸⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/1191, annettu 6 päivänä heinäkuuta 2016, kansalaisten vapaan liikkuvuuden edistämisestä yksinkertaistamalla tiettyjen yleisten asiakirjojen esittämistä Euroopan unionissa koskevia vaatimuksia sekä asetuksen (EU) N:o 1024/2012 muuttamisesta, EUVL L 200, 26.7.2016, s. 1–136. Asetuksella helpotetaan useimpia ongelmia, joita Euroopan kansalaiset kohtaavat toimittaessaan tiettyjä toisessa jäsenvaltiossa myönnettyjä yleisiä asiakirjoja. Viranomaiset eivät voi enää pyytää apostillitodistusta yleiseen asiakirjaan tai sen oikeaksi todistettuun jäljennökseen. Lisäksi kaikkia julkisia asiakirjoja ei tarvitse enää käännettää, jos ne esitetään monikielillä vakiolomakkeella, joka on jäsenvaltioiden viranomaisten saatavilla Euroopan oikeusportaalissa.

⁸⁸ Vuonna 2019 jäsenvaltioissa suurin rajatyöntekijöiden joukko olivat Puolassa asuvat ja Saksassa työskentelevät henkilöt (122 000), Ranska–Luxemburg (93 000), Unkari–Itävalta (56 000), Saksa–Luxemburg (54 000) sekä Ranska–Belgia (50 000). Suurin osa rajatyöntekijöistä työskenteli rakennusalan, valmistusteollisuuden tai terveydenhuollon alan töissä.

Lisätietoja: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/eumove/bloc-2c.html?lang=en>

jäsenvaltion välistä erityistilannetta ja ovat seurausta niiden välisistä neuvotteluista, ne vaihtelevat sopimuksesta toiseen. Rajatyöntekijän ansaitsemia tuloja voidaan verojärjestelmästä riippuen verottaa jommassakummassa tai kummassakin asianomaisessa jäsenvaltiossa.⁸⁹ Komissio aikoo antaa suosituksia rajatylittävää toimintaa harjoittavien veronmaksajien, myös rajatyöntekijöiden, tilanteen parantamiseksi. Komissio ilmoitti heinäkuussa 2020 antamassaan verotusta koskevassa toimintasuunnitelmassa⁹⁰ käynnistävänsä vuonna 2021 aloitteen EU:n veronmaksajien oikeuksista ja EU:n kansalaisten verovelvoitteiden yksinkertaistamisesta.

Jäsenvaltioiden väliseen matkustamiseen voi toisinaan liittyä useita eri liikennemuotoja (”multimodaalisuus”). **Multimodaaliset reittisuunnittelusovellukset**⁹¹ tarjoavat eurooppalaisille matkustajille kattavat tiedot, jotta he voivat tehdä omiin tarpeisiinsa räätälöityjä järkeviä matkustuspäätöksiä. Ne yhdistävät saumattomasti tietoa eri liikennemuodoista, erityisesti rautatieliikenteestä ja paikallisesta joukkoliikenteestä, ja johtavat tehokkaampaan liikennejärjestelmään. Tämä hyödyttää kansalaisia merkittävästi, sillä aina ei ole helppoa saada tarkkaa tietoa rajat ylittävästä liikenteestä ja yhteyksistä. Tämän tulisi myös mahdollistaa ympäristölle vähiten haitallisten liikennemuotojen valinta. Komissio aikoo lisätä tukeaan palveluille, joiden avulla ihmiset EU:ssa voivat etsiä multimodaalisia liikenneyhteyksiä ja varata niihin lippuja.

Toimenpide 9 – Komissio tekee yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa edistääkseen sähköisen hallinnon ja sähköisen liiketoiminnan rajatylittävien ratkaisujen sisällyttämistä uusiin henkilökortteihin.

Toimenpide 10 – Komissio käynnistää vuonna 2021 aloitteen EU:n veronmaksajien oikeuksista ja EU:n kansalaisten verovelvoitteiden yksinkertaistamisesta.

Toimenpide 11 – Komissio käynnistää aloitteen, jolla tuetaan multimodaalisten reittisuunnittelusovellusten sekä erilaisten liikkumisvaihtoehtojen varaamista ja maksamista helpottavien digitaalisten palvelujen kehittämistä.

4. EU:n kansalaisuuden suojeleminen ja edistäminen

⁸⁹ Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jäsenvaltiot voivat kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tehdyissä kahdensivolisissä sopimuksissa vapaasti määrittää liittymättekijät verotusvallan jakamiseksi keskenään. Niiden on kuitenkin käytettävä tällaista verotusoikeutta unionin oikeuden mukaisesti. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei ole olemassa sääntöjä, jotka takaisivat rajatyöntekijöille oikeuden asianomaisten jäsenvaltioiden edullisempaan verotukseen.

⁹⁰ COM(2020) 312.

⁹¹ Multimodaalinen reittisuunnittelusovellus on tietotekninen järjestelmä, joka pystyy ehdottamaan yhtä tai useampaa kuljetuspalvelua vastaamaan ainakin kysymykseen ”kuinka voin siirtyä sijainnista A sijaintiin B tietynä lähtö- tai saapumispäivänä ja -aikana ja missä olosuhteissa”. Yleisimmin yhteys tällaiseen reittioppaaseen tarjotaan tietyn verkkopalvelun kautta. (Euroopan komission tutkimus multimodaalisesta reittisuunnittelusovelluksesta ”Towards a European Multi-Modal Journey Planner”, 2011).

4.1. EU:n kansalaisuuden suojeleminen

EU:n kansalaisuus ja siihen perustuvat **oikeudet on kirjattu perussopimukseen**. EU:n kansalaisuuden ainoana ehtona on, että henkilö on jäsenvaltion kansalainen. Jäsenvaltioiden on kansalaisuutta myöntäessään varmistettava, etteivät ne näin toimiessaan heikennä EU:n kansalaisuuden keskeistä merkitystä, arvoa ja integriteettiä. Integriteetti vaarantuu, kun jäsenvaltiot myöntävät maan ja siten myös EU:n kansalaisuuden ennalta määritettyjen sijoitusten vastineeksi ilman, että sijoittajan ja maan välillä on oltava todellista yhteyttä. EU:n arvot ja periaatteet, kuten jäsenvaltioiden kansalaisten välinen solidaarisuus, heikentyvät, jos EU:n yhdentymishankkeeseen osallistuminen, sen oikeuksista nauttiminen ja sen demokraattiseen elämään osallistuminen riippuvat pelkästään taloudellisesta toiminnasta. Näitä peruseriaatteita uhkaavat myös **sijoittajille suunnatut kansalaisuusjärjestelyt**, jotka tekevät rahanpesun, veronkierron ja korruption helpommaksi, kuten tammikuussa 2019⁹² ja heinäkuussa 2019⁹³ annetuissa komission kertomuksissa korostetaan. Komissio aloitti 20. lokakuuta 2020 rikkomusmenettelyt kahta jäsenvaltiota vastaan sijoittajille suunnattujen kansalaisuusjärjestelyiden eli ”kultaisten passien”⁹⁴ vuoksi. Komissio seuraa edelleen samanlaisia riskejä aiheuttavia sijoittajien oleskeluoikeusjärjestelyitä tai ”kultaisia viisumeita” koskevan tilanteen kehittymistä.

Toimenpide 12 – Komissio seuraa edelleen riskejä, joita sijoittajille suunnatut järjestelyt aiheuttavat EU:n kansalaisuudelle, myös käynnissä olevien rikkomusmenettelyjen yhteydessä, ja puuttuu asiaan tarvittaessa.

4.2. EU:n kansalaisuuden ja EU:n arvojen edistäminen

EU:n kansalaisuus perustuu perussopimuksen⁹⁵ 2 artiklassa esitettyihin yhteisiin **arvoihin**, joihin kuuluvat demokratian, oikeusvaltioperiaatteen, tasa-arvon ja perusoikeuksien kunnioittaminen. Vuonna 2019 tehty Eurobarometri-kyselytutkimus osoitti, että unionin

---

⁹² COM(2019) 12 final.

⁹³ COM(2019) 370 final ja SWD(2019) 650 final.

⁹⁴ Lisätietoja: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_20_1925

⁹⁵ Kyseisessä 2 artiklassa määrätään seuraavaa: ”Unionin perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina. Nämä ovat jäsenvaltioille yhteisiä arvoja yhteiskunnassa, jossa vallitsevat moniarvoisuus, syrjimättömyys, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, yhteisvastuu sekä naisten ja miesten tasa-arvo.”

kansalaiset valitsevat parhaiten EU:ta edustaviksi arvoiksi lähestulkoon samat arvot, eli demokratian, ihmisoikeudet ja oikeusvaltioperiaatteen, ja niiden edellä on ainoastaan rauha⁹⁶.

Covid-19 on kyseenalaistanut tietyt EU:n arvot, koska se on johtanut **perusoikeuksien ja demokraattisten arvojen tilapäiseen rajoittamiseen**. On herännyt nopeasti kysymyksiä siitä, miten vaalit olisi järjestettävä näissä olosuhteissa, miten vaalikampanjat voidaan järjestää oikeudenmukaisesti, miten kansalaiset voivat saada mielipiteensä kuuluviin ja mitä rajoituksia voidaan mahdollisesti asettaa. Näihin kysymyksiin vastaaminen on erityisen tärkeää, kun otetaan huomioon, että kriisiaikoina demokraattisten arvojen suojeleminen on äärimmäisen tärkeää ja että tällaisiin toimenpiteisiin johtaneet olosuhteet voivat hyvinkin toistua. Komissio pyrkii edelleen auttamaan jäsenvaltioita vaihtamaan näihin kysymyksiin liittyviä parhaita käytäntöjä, myös sääntelytoimenpiteitä, Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostossa. Vaikka pandemia ei olisi puhjennutkaan, polarisoituminen Euroopassa on lisääntynyt muun maailman tapaan viime vuosina ja eurooppalaisia arvoja on kyseenalaistettu sekä EU:ssa että sen ulkopuolella.

Edistääkseen todellista **oikeusvaltiokulttuuria** suuren yleisön keskuudessa komissio ilmoitti heinäkuussa 2019 antamassaan tiedonannossa ”Oikeusvaltioperiaatteen lujittaminen unionissa – Toimintasuunnitelma”⁹⁷ useista toimenpiteistä. Esimerkkinä on oikeusvaltiota koskeva julkinen viestintäkampanja. Komissio myös julkaisi 30. syyskuuta 2020 ensimmäisen oikeusvaltiota koskevan vuosikertomuksen⁹⁸, joka on uuden oikeusvaltioperiaatetta koskevan EU:n mekanismin ytimessä⁹⁹. Tämä edistää jatkuvaa keskustelua oikeusvaltioperiaatteesta ja auttaa luomaan oikeusvaltiokulttuuria EU:ssa.

Monet eurooppalaiset pitävät **Erasmus+ -ohjelmaa** yhtenä EU:n¹⁰⁰ tärkeimmistä saavutuksista¹⁰¹. Lähteminen ulkomaille opiskelemaan, oppimaan, harjoittelemaan ja työskentelemään tai osallistumaan nuoriso- ja urheilutoimintaan edistää osaltaan eurooppalaisen identiteetin vahvistumista kaikessa monimuotoisuudessaan sekä tehostaa aktiivista kansalaisuutta kaikenikäisten keskuudessa. Erasmus+ kannustaa nuoria

---

⁹⁶ Syksyllä 2019 tehdyssä Eurobarometri-tutkimuksessa 92 vastaajaa pyydettiin valitsemaan arvot, joiden he katsovat edustavan parhaiten EU:ta. Rauha oli vastaajien mukaan EU:ta parhaiten edustava arvo (42 prosenttia). Toisella sijalla olivat demokratia (34 prosenttia) ja kolmannella ihmisoikeudet (32 prosenttia). Neljännellä sijalla oli oikeusvaltioperiaate, jonka mainitsi useampi kuin yksi viidestä vastaajasta (22 prosenttia).

⁹⁷ COM(2019) 343 final. Komissio on erityisesti sitoutunut hyödyntämään kaikkia rahoitusmahdollisuuksia auttaakseen kansalaisyhteiskuntaa ja korkeakouluja vahvistamaan oikeusvaltiokulttuuria. Esimerkkinä on kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen tuleva ohjelma.

⁹⁸ https://ec.europa.eu/info/publications/2020-rule-law-report-communication-and-country-chapters_fi

⁹⁹ Mekanismin tarkoituksena on käynnistää aito vuoropuhelu oikeusvaltioperiaatteesta unionin laajuisesti ja kansallisesti. Se on suunniteltu vuotuiseksi prosessiksi, jolla estetään ongelmien syntyminen tai syveneminen. Se lisää yhteistä tietoisuutta oikeusvaltion tilanteesta kaikkialla EU:ssa ja vahvistaa toimielinten välistä yhteistyötä tässä asiassa.

¹⁰⁰ Viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana Erasmus+ -ohjelmaan ja sitä edeltäneisiin ohjelmiin on osallistunut yli 10 miljoonaa ihmistä. Ohjelman kautta on asetettu saataville yli 1,7 miljardia euroa oppimismahdollisuuksiin ulkomailta sekä kansainvälisiin kumppanuuksiin, joissa kehitetään innovatiivisia toimintatapoja ja käytäntöjä ruohonjuuritasolla, asetetaan sosiaalinen osallisuus etusijalle sekä edistetään yhteisiä arvoja ja kulttuurien välistä ymmärtämystä.

¹⁰¹ Vuonna 2018 tehdyssä Eurobarometri-tutkimuksessa 89 vastaajat pitivät Erasmus-ohjelman kaltaisia opiskelijavaihto-ohjelmia kolmanneksi myönteisimpinä EU:n aikaansaannoksina. Niiden edelle menivät EU:n jäsenvaltioiden välinen rauha sekä henkilöiden, tavaroiden ja palvelujen vapaa liikkuvuus EU:ssa.

osallistumaan demokratiaan Euroopassa lisäämällä tietoisuutta yhteisistä eurooppalaisista arvoista, myös perusoikeuksista, sekä saattamalla nuoret yhteen paikallisen, kansallisen ja unionin tason päätöksentekijöiden kanssa¹⁰². Erasmus+ -ohjelman Jean Monnet -toimilla edistetään eurooppalaista identiteettiä ja Eurooppaan sitoutumista kehittämällä Euroopan yhdentymistä käsittelevien opintojen laatua. Tulevassa Erasmus+ -ohjelmassa Jean Monnet -toimet laajennetaan korkea-asteen koulutuksesta muille koulutusaloille.

Kansalaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää aktiivista kansalaisuutta ja auttaa nuoria löytämään paikkansa nykypäivän monimutkaisessa yhteiskunnassa. Mahdollisia toimia ovat vapaaehtoistyö¹⁰³ Euroopan solidaarisuusjoukoissa, osallistuminen virtuaalisiin kokemuksiin Erasmus+ -ohjelman virtuaalisen vaihdon¹⁰⁴ kautta tai vierailu ulkomaille ja tutustuminen uusiin kulttuureihin Discover EU -hankkeen kautta. Lisäksi neuvoston suosituksessa yhteisten arvojen, osallistavan koulutuksen ja opetuksen eurooppalaisen ulottuvuuden edistämisestä¹⁰⁵ kehoitetaan jäsenvaltioita tehostamaan pyrkimyksiään edistää yhteisiä arvoja, kuten ihmisarvon kunnioittamista, vapautta, demokratiaa, tasa-arvoa, oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Suosituksessa vaaditaan myös osallistavampia koulutusjärjestelmiä, parempaa tukea koulutushenkilöstölle sekä **EU:ta** ja sen jäsenvaltioita **koskevaa koulutusta**, jotta voidaan lisätä tunnetta kuulumisesta koulu- ja paikallisyhteisöön, maahan ja myös eurooppalaiseen perheeseen. Komissio jatkaa nuorten kansalaiskasvatusta ja kokemuksia edistävien innovatiivisten hankkeiden kehittämistä myös tulevan Erasmus-ohjelman (2021–2027) kautta.

Eurooppalaisia arvoja voidaan soveltaa myös taloudellista toimintaa harjoitettaessa. **Yhteisötalouteen** sisältyvät erilaiset yritystoiminnan rakenteet kuten osuuskunnat, keskinäiset yhtiöt, voittoa tavoittelemattomat yhdistykset, säätiöt ja yhteiskunnalliset yritykset niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta. Sen lisäksi, että tällaiset yritykset ja organisaatiot luovat miljoonia työpaikkoja, ne ovat myös sosiaalisen innovoinnin moottori. Tämä talouden ala asettaa ihmiset, solidaarisuuden ja demokratian toimintansa keskiöön. Se tarjoaa vastauksia nykyajan ongelmiin ja vaalii käsitettä kansalaisuudesta. Tästä ovat osoituksena erityisesti alaan liittyvät lukuisat yhdistykset ja hyväntekeväisyysjärjestöt sekä vapaaehtoistoiminnan laajeneminen moniin Euroopan maihin. Yhteisötalous edistää ”ihmisten hyväksi toimivaa taloutta”. Vuoden 2021 jälkipuoliskolla hyväksyttävän yhteisötaloutta koskevan toimintasuunnitelman myötä komissio aikoo hyväksyä uusia toimenpiteitä, joilla

¹⁰² Lisäksi Erasmus+ -ohjelman nuorten osallistumistoimilla tuetaan vuodesta 2021 alkaen nuorten osallistumisen ja kansalaistoiminnan vaihtoehtoisia, innovatiivisia, älykkäitä ja digitaalisia muotoja monenlaisten nuorisolähtöisten osallistumishankkeiden avulla.

¹⁰³ Vapaaehtoistyö on yksi näkyvimmistä solidaarisuuden ilmaisumuodoista. Osallistumalla Euroopan solidaarisuusjoukkoihin nuoret auttavat vastaamaan paikallisyhteisöjen yksilöityihin tarpeisiin ja siten ratkaisemaan merkittäviä yhteiskunnallisia haasteita. Vapaaehtoistyö antaa nuorille mahdollisuuden hankkia hyödyllistä kokemusta, taitoja ja osaamista henkilökohtaista, koulutuksellista, sosiaalista, kansalaisuuteen liittyvää ja ammatillista kehittymistään varten ja siten parantaa työllistettävyyttään ja aktiivista kansalaisuuttaan. Osallistujaraporttien mukaan 76 prosenttia vapaaehtoistyöntekijöistä on sitä mieltä, että osallistuttuaan vapaaehtoistoimintaan he aikovat osallistua aktiivisemmin yhteisönsä sosiaaliseen ja poliittiseen elämään. Vapaaehtoistyöntekijöistä 87 prosenttia aikoo palattuaan pysyä aktiivisena solidaarisuuden alalla.

¹⁰⁴ Nuoret Euroopassa ja eteläisen Välimeren alueella voivat osallistua tällä tavoin mielekkääseen kulttuurien väliseen kokemusten vaihtoon verkossa.

¹⁰⁵ 2018/C 195/01.

parannetaan yhteisötalouden ja sosiaalisen innovoinnin toimintaympäristöä ja siten edistetään sosiaalista osallisuutta ja osallistumista. Komissio jatkaa yhteisötalouden edistämistä ajavia eurooppalaisia alueita koskevan hankkeensa (ESER) kehittämistä ja järjestää yhdessä Mannheimin kaupungin kanssa Euroopan yhteisötaloutta käsittelevän konferenssin toukokuussa 2021.

Komissio pitää poliittisissa suuntaviivoissaan tärkeänä **torjua eriarvoisuutta** EU:ssa. EU voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla vain, jos se hyödyntää kaikkea osaamistaan ja monimuotoisuuttaan. Se, että unionin kansalaiset kohtaavat edelleen syrjintää, heikentää EU:n sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja talouselämän täysipainoisia mahdollisuuksia. Tämä on suora haaste perusoikeuksille ja EU:n arvoille. Komissio hyväksyi **vuosien 2020–2025 tasa-arvostrategian**¹⁰⁶, EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelman 2020–2025¹⁰⁷ sekä hlbtq-henkilöitä¹⁰⁸ ja romaneja¹⁰⁹ koskevat strategiset kehykset puheenjohtaja von der Leyenin ”tasa-arvon unionin” rakentamista koskevan sitoumuksen mukaisesti. Komission vuoden 2021 työohjelmaan sisältyi myös muita tämän alan aloitteita, kuten ehdotus sukupuoleen perustuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, aloite EU:n määrittelemien rikosten luettelon laajentamisesta koskemaan kaikkia viharikosten ja vihapuheen muotoja, vammaisten oikeuksia koskeva strategia sekä tiedonanto EU:n strategiasta antisemitismin torjumiseksi.

---

¹⁰⁶ COM(2020) 152 final.

¹⁰⁷ Tasa-arvon unioni: EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_-_2025_en.pdf. Yhteen ilmoitetuista toimista sisältyy se, että komissio järjestää vaaleja käsittelevän työpajan, jossa vaihdetaan ja edistetään osallistavan demokratian parhaita käytäntöjä yhteiskuntiemme monimuotoisuutta heijastavien ehdokasluetteloiden laatimiseksi. Työpaja on suunniteltu pidettäväksi vuonna 2022, ja sen tuloksia on tarkoitus hyödyntää seuraavissa, vuonna 2024 järjestettävissä europarlamenttivaaleissa.

¹⁰⁸ Tasa-arvon unioni: hlbtq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia 2020–2025.

¹⁰⁹ Romanian tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevassa EU:n strategisessa kehyksessä esitetään kattava kolmipilarinen lähestymistapa vuosiksi 2020–2030: lähestymistapa lisää syrjäytyneiden romanien sosiaalista ja taloudellista osallisuutta, koska sillä edistetään tasa-arvoa ja osallistumista. Tavoitteena on antaa kaikille romaneille edellytykset hyödyntää mahdollisuuksiaan ja osallistua poliittiseen, yhteiskunnalliseen, taloudelliseen ja kulttuurielämään.

Toimenpide 13 – Komissio ehdottaa uusia tasa-arvoa edistäviä ja syrjinnän vastaisia toimenpiteitä strategisten asiakirjojen mukaisesti.

Toimenpide 14 – Komissio tukee nuorten eurooppalaista identiteettiä Erasmus+ -ohjelman, Euroopan solidaarisuusjoukkoja koskevan ohjelman ja Jean Monnet -toimien avulla.

Toimenpide 15 – Komissio seuraa edelleen rajoittavien toimenpiteiden – etenkin niiden, jotka on otettu käyttöön kriisien aikana – vaikutusta EU:n kansalaisuuteen liittyviin oikeuksiin, vapaisiin ja oikeudenmukaisiin vaaleihin sekä rehelliseen ja demokraattiseen keskusteluun, kunnes tällaiset toimenpiteet poistetaan, ja pyrkii edelleen auttamaan jäsenvaltioita vaihtamaan näihin kysymyksiin liittyviä parhaita käytäntöjä Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkostossa.

5. EU:n kansalaisten suojeleminen Euroopassa ja ulkomailla, myös kriisi- ja hätätilanteissa

5.1 Käytännön solidaarisuus kansalaisten hyväksi EU:ssa

Covid-19-pandemia ja sen seuraukset ovat tuoneet esiin jäsenvaltioiden ja kansalaisten välillä vallitsevan solidaarisuuden arvon. Pandemia on vaikuttanut eurooppalaisiin eri tavoin riippuen heidän sosiaalisesta asemastaan, sukupuolestaan, alasta, jolla he työskentelevät, siitä, pidetäänkö heitä välttämättöminä työntekijöinä, sekä erityisesti terveysvaikutuksien kannalta heidän iästään ja perussairauksistaan. Pandemia on myös tuonut esiin yhteiskunnassamme vallitsevan eriarvoisuuden ja pahentanut sitä¹¹⁰. EU on toteuttanut monitahoisia toimia, joihin ovat osallistuneet unioni ja kansalliset viranomaiset, toimialat, kansalaisyhteiskunta ja yhteisöissään aktiivisesti toimivat kansalaiset¹¹¹.

Komissio on ehdottanut elämän ja toimeentulon suojelemista sekä kestäväen ja vauraan elpymisen varmistamista varten 750 miljardin euron **Next Generation EU** -elpymisvälinettä sekä kohdennettuja lisäyksiä EU:n vuosien 2021–2027 talousarvioon. Komissio pitää tasa-arvon elpymisen ytimessä varmistaa kestäväen ja pitkäaikaisen vakauden.

Euroopan kansalaiset odottavat EU:n reagoivan terveystilanteisiin tulevaisuudessa tehokkaammin. Komissio on laatinut osana covid-19-pandemiaan antamaansa vastausta – ottaen huomioon, että uudet covid-19-rokotteet voivat edistää pandemian päättymistä – kunnianhimoisen **covid-19-rokotteita koskevan EU:n strategian**¹¹², joka hyväksyttiin

¹¹⁰ Covid-19-pandemialla on ollut kohtuuttoman suuri kielteinen vaikutus esimerkiksi syrjäytyneisiin romaniyhteisöihin, joilta on viety oikeudet. Romaneja koskeva EU:n strategiakehys sisältää erityisohjeita jäsenvaltioille sen varmistamiseksi, että tulevat strategiat valmistelevat niitä paremmin vastaaviin kriiseihin. Pandemiasta saadut kokemukset vaikuttavat myös uuden kehyksen yleistavoitteiden valintaan (esim. asumisen ja keskeisten palvelujen alalla) sekä neuvoston suositusluonnoksessa ehdotettuihin toimenpiteisiin (esim. romanilasten digitaalisen osallisuuden ja etäkoulutuksen tukeminen).

¹¹¹ Lisätietoja: Koronavirus: Käytännön solidaarisuutta eurooppalaisten kesken https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/coronavirus-european-solidarity-action_fi

¹¹² COM(2020) 245 final.

kesäkuussa 2020 ja jonka tarkoituksena on varmistaa tällaisten rokotteiden saatavuus rokotteiden johtavien tuottajien kanssa tehdyillä ennakkohankintasopimuksilla. Sillä tuetaan myös jäsenvaltioita covid-19-rokotteiden onnistuneen kehittämisen ja riittävän käytön valmistelussa, kun rokotteet ovat saatavilla¹¹³. Komissio rakentaa myös vahvaa **Euroopan terveysunionia**, joka suojelee paremmin kansalaisten terveyttä sekä varustaa EU:n ja sen jäsenvaltiot ehkäisemään ja torjumaan paremmin tulevia pandemioita ja parantamaan Euroopan terveysjärjestelmien sopeutumiskykyä. Komissio hyväksyi tämän vuoksi 11. marraskuuta 2020 ehdotuksen asetukseksi valtioiden rajat ylittävistä vakavista terveysuhkista¹¹⁴, jotta eurooppalaisten terveyttä suojellaan entistä paremmin ja rajatylittäviin terveyskriiseihin vastataan yhteisesti. Se hyväksyi myös ehdotukset Euroopan lääkeviraston¹¹⁵ ja Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskuksen toimeksiannon jatkamisesta¹¹⁶.

Komissio on myös ehdottanut uutta EU:n terveysohjelmaa (**EU4Health**), jolla tuetaan toimia, joilla suojellaan unionin kansalaisia vakavilta rajatylittäviltä terveysuhkilta, parannetaan lääkkeiden, lääkinnällisten laitteiden ja muiden kriisien kannalta merkittävien tuotteiden saatavuutta unionissa, edistetään niiden kohtuuhintaisuutta, tuetaan innovointia sekä vahvistetaan terveydenhuoltojärjestelmiä ja terveydenhuoltohenkilöstöä myös digitaalisen muutoksen avulla.

Von der Leyenin komission alusta lähtien **Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin** täytäntöönpano kokonaisuudessaan on ollut poliittinen painopiste. Sen varmistaminen, että kaikki työntekijät unionissa saavat kunnollisen toimeentulon, on olennaisen tärkeää elpymisen sekä oikeudenmukaisten ja kestävien talouksien rakentamisen kannalta, ja vähimmäispalkat ovat tässä tärkeässä asemassa. Vähimmäispalkat ovat merkityksellisiä sekä sellaisissa maissa, jotka käyttävät yksinomaan työehtosopimuksissa sovittuja vähimmäispalkkoja, että niissä maissa, joissa on lakisääteinen vähimmäispalkka. Komission ehdotus¹¹⁷ hyväksyttiin 28. lokakuuta 2020. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari ohjaa Euroopan elpymistä ja on paras väline sen varmistamiseksi, ettei ketään jätetä jälkeen. Komissio on ilmoittanut¹¹⁸ esittävänsä kunnianhimoisen toimintasuunnitelman pilarin täysimittaisen täytäntöönpanon varmistamiseksi. Toimintasuunnitelmalla edistetään sosioekonomista elpymistä ja selviytymiskykyä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, ja sen tarkoituksena on lisätä digitaalisen muutoksen ja vihreän siirtymän sosiaalista oikeudenmukaisuutta.

---

¹¹³ Lisäksi tulevassa Euroopan lääkestrategiassa käsitellään tärkeitä kysymyksiä, jotka ovat askarruttaneet potilaita ja terveydenhuoltojärjestelmiä jo vuosikymmeniä, kuten lääkkeiden saatavuutta ja kohtuuhintaisuutta, terveydenhuoltojärjestelmien kestävyyttä ja lääkepulaa. Siinä arvioidaan nykyistä järjestelmää, jotta digitalisointi ja innovointi mahdollistetaan erityisesti täyttämättömien tarpeiden osalta, sekä esitetään toimia, joilla edistetään EU:n teollisuuden maailmanlaajuisesta kilpailukykyä. Strategialla edistetään kriisinkestävää järjestelmää, jolla varmistetaan turvallisten, laadukkaiden ja tehokkaiden lääkkeiden saatavuus kaikissa olosuhteissa.

¹¹⁴ COM(2020) 727 final.

¹¹⁵ COM(2020) 725 final.

¹¹⁶ COM(2020) 726 final.

¹¹⁷ COM(2020) 682 final.

¹¹⁸ Komission 14 päivänä tammikuuta 2020 Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle antama tiedonanto: *Vahva sosiaalinen Eurooppa oikeudenmukaisten siirtymien toteuttamiseksi*, COM(2020) 14 final. Tämä aloite on vahvistettu komission vuoden 2021 työohjelmassa.

Kriisi on vaikuttanut kielteisesti myös nuorten elämään, ja tätä voidaan osittain lievittää **nuorisotakuulla**¹¹⁹. Edellisen nuorisotyöttömyyspiikin aikoihin vuonna 2013 käynnistetty nuorisotakuujärjestelmä on saanut aikaan merkittäviä rakenteellisia muutoksia monissa jäsenvaltioissa. Aloitteen käynnistämisen jälkeen yli 24 miljoonalle nuorelle on tarjottu työpaikkaa tai jatkokoulutusta, harjoittelua tai oppisopimuskoulutusta ponnahduslaudaksi tulevalle uralle. Komissio ehdotti vuoden 2020 nuorisotyöllisyystukipaketissaan¹²⁰ lisätoimenpiteitä nuorten tukemiseksi työmarkkinoilla muun muassa vahvistamalla nuorisotakuuta ja laajentamalla sitä koskemaan heikommassa asemassa olevia nuoria kaikkialla EU:ssa¹²¹.

Toimenpide 16 – Komissio panee yhdessä jäsenvaltioiden kanssa täytäntöön covid-19-rokotteita koskevan EU:n strategian, jonka ansiosta nämä rokotteet ovat kaikkien kansalaisten saatavilla nopeasti, tasapuolisesti ja kohtuuhintaisesti. Komissio jatkaa työtään sellaisen vahvan Euroopan terveysunionin rakentamiseksi, jossa jäsenvaltiot valmistautuvat ja reagoivat yhdessä terveyskriiseihin, jossa lääketieteelliset tarvikkeet ovat saatavilla, kohtuuhintaisia ja innovatiivisia ja jossa maat pyrkivät yhdessä parantamaan syövän kaltaisten tautien ehkäisyä, hoitoa ja jälkihoitoa.

Toimenpide 17 – Komissio lisää tukeaan nuorille EU:n kansalaisille, myös muita heikommassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluville, jotta he voisivat osallistua koulutukseen ja lopulta työmarkkinoille vahvistetun nuorisotakuujärjestelmän kautta.

5.2. Käytännön solidaarisuus EU:n kansalaisten hyväksi EU:n ulkopuolella

Ennen maailmanlaajuisia pandemioita yhä useammat eurooppalaiset matkustivat EU:n ulkopuolelle, myös kaukokohteisiin¹²². Arvioiden mukaan lähes 7 miljoonaa EU:n kansalaista¹²³ matkustaa tai asuu paikoissa, joissa he ovat vailla edustusta¹²⁴. Kaikilla EU:n jäsenvaltioilla ei ole suurlähetystöä tai konsulaattia kaikissa maissa. Yhtäläinen oikeus

¹¹⁹ Nuorisotakuussa kaikki jäsenvaltiot pyrkivät varmistamaan, että kaikille alle 25-vuotiaille nuorille tarjotaan laadukasta työtä tai jatkuvaa koulutusta, oppisopimuskoulutusta tai harjoittelua neljän kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta tai virallisen koulutuksen päättämisestä.

¹²⁰ Paketti sovitetaan yhteen EU:n osaamisohjelman kanssa ja erityisesti ammatillista koulutusta koskevasta neuvoston suosituksesta esitetyn komission ehdotuksen kanssa. Tällä tavoin annetaan ihmisille tietojen, taitojen ja osaamisen tasapainoinen yhdistelmä, joka tarjoaa vahvan perustan muutosjoustavuudelle, elinikäiselle oppimiselle, elinikäiselle työllistävyydelle, sosiaaliselle osallisuudelle, aktiiviselle kansalaisuudelle ja henkilökohtaiselle kehitykselle.

¹²¹ COM(2020) 276 final.

¹²² Monet EU:n kansalaiset, myös kaksoiskansalaiset, asuvat pysyvästi kolmansissa maissa.

¹²³ SWD(2018) 273 final.

¹²⁴ Käsitteellä 'edustusta vailla oleva kansalainen' tarkoitetaan kansalaisia, joiden EU:hun kuuluvalla kotimaalla ei ole suurlähetystöä tai konsulaattia kolmannessa maassa tai joiden kotimaa ei pysty tosiasiaissa antamaan apua.

konsuliviranomaisten antamaan suojeluun on yksi perussopimuksissa EU:n kansalaisille myönnettyistä erityisoikeuksista¹²⁵. Se on konkreettinen esimerkki eurooppalaisesta solidaarisuudesta. Jäsenvaltioiden on avustettava edustusta vailla olevia EU:n kansalaisia kolmannessa maassa samoin edellytyksin kuin omia kansalaisiaan. Flash-eurobarometri 485 -kyselytutkimuksen mukaan noin kolme neljäsosaa (76 prosenttia) vastaajista on tietoisia tästä oikeudesta.

Vaikka konsuliviranomaisten suojelua annetaan useimmiten päivittäin yksittäisille hädässä oleville EU:n kansalaisille eri puolilla maailmaa, on myös laajempia tilanteita, jotka edellyttävät **27 jäsenvaltion EU:n koordinoitua ja yhteistä toimintaa**. Viime vuosina on esiintynyt useita yhteistä toimintaa vaativia tilanteita, kuten luonnonkatastrofit, terrori-iskut, kansalaislevottomuudet ja valmistautuminen maailmanlaajuisiin urheilutapahtumiin, mutta ei koskaan siinä laajuudessa ja yhtä monimutkaisina kuin covid-19-pandemian vuoksi.

Ennennäkemättömissä kotiuttamistoimissa jäsenvaltiot, joita Euroopan komissio ja Euroopan ulkosuhdehallinto tukivat, onnistuivat helmikuun ja toukokuun 2020 välisenä aikana palauttamaan kotiin yli puoli miljoonaa unionin kansalaista, joihin covid-19-matkustusrajoitukset vaikuttivat eri puolilla maailmaa¹²⁶. Komissio yhteisrahoitti yhteisiä paluulentoja EU:n talousarviosta jopa 75 prosentin osuudella unionin pelastuspalvelumekanismien kautta. Nämä toimet olivat osoitus EU:n käytännön solidaarisuudesta vaikeina aikoina ja konsuliviranomaisten tarjoaman suojelun eduista osana EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia¹²⁷.

Järjestäessään covid-19-pandemian vuoksi ulkomaille jääneiden unionin kansalaisten kotiuttamista jäsenvaltiot toimivat asianmukaisesti **eivätkä kohdelleet edustusta vailla olevia ja edustettuja unionin kansalaisia eri tavoin**. Jos palauttamiskapasiteettia oli käytettävissä, kaikkia unionin kansalaisia avustettiin¹²⁸.

Covid-19-kriisi on osoittanut, että **EU:n solidaarisuutta on lisättävä edelleen, jotta unionin kansalaisia voidaan suojella paremmin ulkomailta** erityisesti kriisitilanteissa. Jäsenvaltioiden valmiuksissa tarjota apua kolmansissa maissa on edelleen suuria eroja, muun muassa niiden konsuliverkostojen koon, paikallisen henkilöstön määrän ja kotimaahan palauttamiseen käytettävissä olevien aineellisten varojen osalta. Tämä voi vaikuttaa edustusta

---

¹²⁵ Tämä oikeus on vahvistettu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 20 artiklan 2 kohdan c alakohdassa ja 23 artiklassa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 46 artiklassa.

¹²⁶ Euroopan ulkosuhdehallinto perusti tätä tarkoitusta varten erityisen konsulityöryhmän, joka toimii tiiviissä yhteistyössä jäsenvaltioiden ja komission hätäavun koordinoitikeskuksen (ERCC) kanssa palauttamisten koordinoitua varten.

¹²⁷ Nämä toimenpiteet olivat kansalaisten kannalta hyvin näkyviä, sillä yli 60 prosenttia avoimeen julkiseen kuulemiseen vastanneista ilmoitti olleensa tietoisia paluulentoista, joita jäsenvaltiot ja Euroopan komissio järjestivät covid-19-pandemian aluksi kolmansissa maissa olleille unionin kansalaisille.

¹²⁸ Tämä valtava ja historiallisesti ainutlaatuinen konsuliyhteistyö EU:n jäsenvaltioiden ja EU:n toimielinten välillä on hyödyttänyt myös kumppanimaiden, kuten Norjan, Serbian, Sveitsin, Turkin ja Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisia, koska myös niiden kansalaisia kotiutettiin EU:n lennoilla.

vailla olevien EU:n kansalaisten lisäksi myös edustettuihin EU:n kansalaisiin silloin, kun heidän jäsenvaltionsa ei pysty tarjoamaan oikea-aikaista apua kriisin aikana¹²⁹.

Kriisistä saadut kokemukset ovat havainnollistaneet EU:n edustustojen tärkeää tehtävää, kun ne koordinoivat toimensa EU:n jäsenvaltioiden kanssa kansalaisten kotiuttamiseksi sekä auttoivat laatimaan luettelot kaupallisilla lennoilla ja EU-maiden järjestämällä lennoilla olevista henkilöistä. Voimassa oleva EU:n lainsäädäntö rajoittaa EU:n edustustojen roolin koordinointiin ja tiedottamiseen, mutta useimmat EU:n kansalaiset¹³⁰ suhtautuisivat myönteisesti niiden aktiivisempaan rooliin tukea tarvitseville EU:n kansalaisille¹³¹. Komissio aikoo **tarkastella uudelleen konsuliviranomaisten antamaa suojelua koskevaa direktiiviä** osana keskeistä painopistealuettaan ”vahvempi EU maailmannäyttämöllä”. Sen tavoitteena on helpottaa unionin kansalaisuuteen liittyvän, konsuliviranomaisen antamaa suojelua koskevan oikeuden käyttöä ja vahvistaa EU:n solidaarisuutta, jotta unionin kansalaisia voidaan suojella paremmin ulkomailla erityisesti kriisien aikana. Tämä tehostaisi jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä ja vahvistaisi EU:n tarjoamaa tukea. Tässä hyödynnettäisiin tehokkaimmalla tavalla EU:n edustustojen ainutlaatuista verkostoa, jonka avulla voitaisiin tarjota konsuliapua EU:n kansalaisille tarvittaessa, esimerkiksi jos ne pystyisivät järjestämään paluulentoja ja myöntämään tilapäisiä matkustusasiakirjoja. EU:n edustustojen olisi täydennettävä jäsenvaltioiden konsulaattiverkostoja erityisesti sellaisissa kolmansissa maissa, joissa ei ole edustusta tai joissa vain hyvin harvat jäsenvaltiot ovat edustettuina. Koska kaikkia näitä haasteita ei voida ratkaista SEUT-sopimuksen 23 artiklan (konsuliviranomaisten antama suojelu) nojalla, komissio pohtii myös, olisiko EU:n kansalaisuutta koskevaa oikeutta laajennettava koskemaan konsuliviranomaisten antamaa suojelua SEUT-sopimuksen 25 artiklan 2 kohdan nojalla.

Toimenpide 18 – Komissio tarkistaa vuonna 2021 konsuliviranomaisten antamaa suojaa koskevia EU:n sääntöjä parantaakseen EU:n ja jäsenvaltioiden valmiutta ja kapasiteettia suojella ja tukea Euroopan kansalaisia kriisiaikoina.

6. Päätelmät

EU:n kansalaisuus on Euroopan yhdentymishankkeen ytimessä. Kansalaiset odottavat, että EU suojelee heidän oikeuksiaan ja tuo lisäarvoa heidän elämänsä eri osa-alueille.

¹²⁹ Yhdistyneen kuningaskunnan ero EU:sta on myös otettava huomioon, koska maalla on laaja konsuliverkosto ja valmiudet avustaa kriisitilanteissa.

¹³⁰ Vuonna 2020 tehdyssä Eurobarometri-tutkimuksessa yli yhdeksän kymmenestä vastaajasta (92 prosenttia) totesi, että jos he olisivat EU:n ulkopuolisessa maassa, jossa ei ole oman maan konsulaattia tai suurlähetystä, ja tarvitsisivat apua, he pyytäisivät sitä EU:n edustustolta.

¹³¹ Myös tätä katsausta koskeva avoin julkinen kuuleminen osoitti, että noin 90 prosenttia vastaajista kannatti ajatusta siitä, että EU:n edustustojen olisi tarvittaessa voitava avustaa EU:n kansalaisia kolmansissa maissa.

Maaailmanlaajuinen terveyskriisi on osoittanut nykypäivän EU:n todellisuuden, jossa lukuisat rajatylittävät yhteydet ja heijastusvaikutukset tekevät yhteisistä eurooppalaisista lähestymistavoista välttämättömiä eurooppalaisten hengen ja toimeentulon suojelemiseksi.

Jo ennen covid-19-kriisiä uudet poliittiset, sosiaaliset ja teknologiset haasteet johtivat vanhojen lähestymistapojen uudelleentarkasteluun ja sellaisten uusien toimien käyttöönottoon, joilla suojellaan ja parannetaan EU:n kansalaisten mahdollisuuksia käyttää kolmea keskeistä oikeuttaan, jotka ovat vapaa liikkuvuus, osallistuminen vapaisiin ja oikeudenmukaisiin vaaleihin sekä konsuliviranomaisten tarjoama suojelu EU:n ulkopuolella. Kuten tässä katsauksessa todetaan, EU:n kansalaisuuden käsite ja EU:n toimet, joissa keskitytään kansalaisiin, ulottuvat kuitenkin tätä pidemmälle.

Komissio seuraa ja arvioi jatkuvasti jäsenvaltioiden tilannetta ja toimii EU:n perussopimusten ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti. Se aikoo ehdottaa tulevina vuosina useilla aloilla lainsäädäntötoimia, joilla voidaan korjata puutteita ja parantaa kansalaisten oikeusvarmuutta heidän oikeuksiensa käyttämisessä. Muilla aloilla kansalaisten oikeuksien täydellinen toteutuminen ei riipu ainoastaan lainsäädännöstä vaan myös sen täytäntöönpanosta, joka antaa kansalaisille mahdollisuuden hyötyä täysimittaisesti näiden oikeuksien hengestä ja muuttaa näin tilannetta. Tässä katsauksessa esitetään toimia, joiden avulla komissio pyrkii toteuttamaan tarvittavat muutokset.

Komissio pitää kiinni tässä katsauksessa esitettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanosta. Se tekee tätä varten yhteistyötä muiden EU:n toimielinten, jäsenvaltioiden, paikallis- ja alueviranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja ennen kaikkea kansalaisten itsensä kanssa.

Liite katsauksessa Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2017 ilmoitettujen toimien seurannasta

Painopiste 2017–2019	Toimenpiteet
Edistetään EU:n kansalaisuuteen liittyviä oikeuksia ja EU:n yhteisiä arvoja	
<p>1. Vuosina 2017 ja 2018 toteutetaan EU:n kansalaisten oikeuksia koskeva EU:n laajuinen tiedotus- ja valistuskampanja, jossa käsitellään myös oikeutta konsuliviranomaisten antamaan suojeluun ja vaalioikeuksia vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleja silmällä pitäen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tukeakseen vaaleihin osallistumista ja antaakseen kansalaisille mahdollisuuden tehdä tietoon perustuvia päätöksiä ennen toukokuussa 2019 pidettäviä Euroopan parlamentin vaaleja komissio toteutti tiiviissä yhteistyössä Euroopan parlamentin kanssa tiedotus- ja viestintäkampanjoita muun muassa siitä, mitä EU tekee ja miten voi äänestää ja osallistua. Kampanjat olivat ennakoivia ja monikielisiä, niillä oli vahva paikallinen ulottuvuus ja niissä annettiin tietoa rekisteröitymisen määräajoista, rekisteröintipaikoista ja kaikista tarvittavista käytännön toimista. • Komissio (oikeusasioiden pääosasto) järjesti kesällä 2018 onnistuneen sosiaalisen median kampanjan tiedottaakseen matkustaville EU:n kansalaisille heidän oikeudestaan konsuliviranomaisten antamaan suojeluun ulkomailla. Kampanjan järjestämisen aikana alettiin soveltaa konsuliviranomaisten antamaa suojelua koskevaa EU:n direktiiviä.
<p>2. Toteutetaan toimia eurooppalaisen vapaaehtoispalvelun vahvistamiseksi ja edistetään vapaaehtoistyön hyötyä koulutusohjelmissa ja sisällyttämistä niihin. Kutsutaan vuoteen 2020 mennessä ensimmäiset 100 000 nuorta eurooppalaista vapaaehtoisiksi Euroopan solidaarisuusjoukkoihin, joissa nuorille tarjoutuu tilaisuus hankkia uusia taitoja ja mielekkäitä kokemuksia, tukea tärkeällä tavalla yhteiskuntaa eri puolilla Euroopan unionia ja saada korvaamattoman arvokasta kokemusta ja arvokkaita taitoja uransa alkumetreillä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asetus (EU) 2018/1475 Euroopan solidaarisuusjoukkoja koskevasta oikeudellisesta kehyksestä tuli voimaan lokakuussa 2018. Asetuksella luodaan oikeudellinen kehys niitä nuoria varten, jotka osallistuvat vapaaehtoistoimintaan tai työskentelevät erilaisissa hyödyllisissä hankkeissa kaikkialla Euroopassa Euroopan solidaarisuusjoukkojen puitteissa.
<p>3. Turvataan EU:n kansalaisuuteen liittyvät olennaiset seikat ja siihen erottamattomasti liittyvät arvot; laaditaan kansallisista järjestelyistä EU:n kansalaisuuden myöntämiseksi sijoittajille kertomus, jossa kuvataan komission toimia tällä alalla, esitellään voimassa olevia kansallisia lakeja ja käytäntöjä ja ohjeistetaan jäsenvaltioita.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komissio antoi tammikuussa 2019 kertomuksen sijoittajien kansalaisuus- ja oleskeluoikeusjärjestelyistä EU:ssa (COM(2019) 12 final). Se on ensimmäinen kattava selvitys kaikista sijoittajien kansalaisuus- ("kultainen passi") ja oleskeluoikeusjärjestelyistä ("kultainen viisumi") EU:ssa. Kertomuksessa kartoitetaan voimassa olevia käytäntöjä ja määritetään riskejä, joita tällaiset järjestelyt merkitsevät EU:lle turvallisuuden, rahanpesun, veronkierron ja korruption suhteen. Komissio seuraa edelleen näistä järjestelyistä johtuvia laajempia kysymyksiä, jotka liittyvät EU:n lainsäädännön noudattamiseen. • Neuvosto antoi toukokuussa 2018 suosituksen yhteisten arvojen, osallistavan koulutuksen ja opetuksen eurooppalaisen ulottuvuuden edistämisestä. Suosituksen tavoitteena on edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta eli yhteisten arvojen välittämistä, osallistavan koulutuksen tarjoamista sekä EU:ta ja sen jäsenvaltioita koskevaa opetusta, jotta voidaan vahvistaa tunnetta kuulumisesta oman koulun, paikallisen yhteisön ja maan sekä myös EU-perheen piiriin. Lisäksi

	<p>neuvosto antoi toukokuussa 2018 osana eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamista koskevaa ensimmäistä pakettia suosituksen elinikäisen oppimisen avaintaidoista, joihin sisältyvät kansalaisuustaidot.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komissio (koulutuksen ja kulttuurin pääosasto) perusti marraskuussa 2019 Jan Amos Comenius -palkinnon toisen asteen oppilaitoksille, jotka käyttävät luovia menettelyjä Euroopan unionia käsittelevässä opetuksessa. • Komissio (koulutuksen ja kulttuurin pääosasto) jakoi vuosina 2017, 2018 ja 2019 Altiero Spinelli -tiedonlevityspalkinnon, jolla palkittiin erinomaisesta työstä kansalaisten tietämyksen ja tietoisuuden lisäämiseksi EU:sta.
Kansalaisten kannustaminen osallistumaan demokratian toteuttamiseen EU:ssa	
<p>1. Tehostetaan kansalaiskuulemisia ja rohkaistaan käymään julkista keskustelua, jotta parannetaan yleistä tietoisuutta EU:n vaikutuksesta kansalaisten päivittäiseen elämään ja kannustetaan vaihtamaan näkemyksiä kansalaisten kanssa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vuodesta 2014 toukokuussa 2019 pidettyihin Euroopan parlamentin vaaleihin saakka järjestettiin noin 1 800 kansalaiskuulemistä yli 635 paikassa. Vuoropuheluun osallistui noin 200 000 kansalaista, jotka edustivat kaikkia kansallisuuksia, ikäryhmiä, rotuja, uskontoja ja poliittisia mielipiteitä. Jokainen komission jäsen osallistui aktiivisesti näihin vuoropuheluihin, jotka auttoivat kansalaisia ymmärtämään, miten unionin politiikat toimivat heidän edukseen. Tarkoituksena oli lisätä heidän suoraa vuorovaikutustaan komission ylempien päättäjien ja laajemmin EU:n demokratian kanssa.
<p>2. Laaditaan kertomus paikallisvaaleja koskevan EU:n lainsäädännön täytäntöönpanosta sen varmistamiseksi, että EU:n kansalaiset voivat käyttää tehokkaasti äänioikeuttaan paikallistasolla.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Täyttääkseen EU:n kansalaisuutta vuonna 2017 koskevassa katsauksessa antamansa sitoumukset komissio antoi helmikuussa 2018 kertomuksen (COM(2018) 044 final) EU:n kansalaisten kunnallisesta äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta, kun he asuvat toisessa EU:n jäsenvaltiossa. Kertomuksessa arvioitiin, miten tällaiset ”liikkuvat” kansalaiset ovat käyttäneet näitä oikeuksia vuodesta 2012 lähtien, ja tuotiin esiin, miten voidaan parantaa heidän tietoisuuttaan demokraattisesta osallistumisesta, tiedottaa ja lisätä tietoisuutta tästä oikeudesta kansalaisten keskuudessa, helpottaa äänestysprosessia ja tehdä yhteistyötä sidosryhmien kanssa tämän saavuttamiseksi. Kertomuksessa esiteltiin jäsenvaltioiden käytäntöjä kansalaisten demokraattisen osallistumisen edistämiseksi.
<p>3. Edistetään parhaita käytäntöjä, jotka auttavat kansalaisia äänestämään ja asettumaan ehdolle Euroopan parlamentin vaaleissa, mukaan lukien äänioikeuden säilyttäminen toiseen jäsenvaltioon muutettaessa ja poliittisten uutisten saatavuus rajojen yli, jotta tuetaan äänestysaktiivisuutta ja laajaa demokratiaan osallistumista vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleissa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komissio antoi helmikuussa 2018 suosituksen vuonna 2019 pidettävien Euroopan parlamentin vaalien eurooppalaisen luonteen korostamisesta ja vaalimenettelyn tehostamisesta (C(2018) 900 final). Siinä kehoitettiin toimivaltaisista kansallisista viranomaisista edistämään aliedustettujen ryhmien, kuten vammaisten, vaalioikeuksien käyttöä sekä yleisesti tukemaan demokraattista toimintaa ja auttamaan korkean äänestysprosentin saavuttamisessa. • Toimivaltaisten viranomaisten tehtävänä oli myös selvittää jäsenvaltioiden kokemusten pohjalta, mitkä ovat parhaat tavat tunnistaa, vähentää ja hallita vaalimenettelyyn liittyviä riskejä, jotka johtuvat kyberhyökkäyksistä ja disinformaation levittämisestä. Komissio järjesti tämän helpottamiseksi huhtikuussa 2018 tapahtuman, jossa käsiteltiin suunniteltua käytäntöjen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä ja vammaisten kansalaisten ehdokkaaksi osallistumisen lisäämistä. • Osana laajempia toimia vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien

	<p>varmistamiseksi komissio hyväksyi syyskuussa 2018 vaalipaketin, johon sisältyivät tiedonanto ja suositus. Jäsenvaltioita kannustettiin niissä perustamaan kansallisia vaaliverkostoja, joissa on mukana vaaliasioissa toimivaltaisia kansallisia viranomaisia ja vaalitulanteen kannalta merkitykselliseen verkkotoimintaan liittyvien sääntöjen valvonnasta ja täytäntöönpanosta vastaavia viranomaisia. Kansalliset vaaliyhteistyöverkostot nimittivät yhteispisteitä osallistumaan Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston. Se on foorumi, joka varoittaa uhkista, vaihtaa parhaita käytänteitä, käsittelee yhteisiä ratkaisuja havaittuihin haasteisiin ja kannustaa kansallisia verkostoja toteuttamaan yhteisiä hankkeita ja toimenpiteitä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komissio piti marraskuussa 2018 perusoikeuksia koskevan vuotuisen keskustelutilaisuuden demokratiasta EU:ssa. Siihen kokoontui jäsenvaltioiden viranomaisten, kansainvälisten järjestöjen, yksityisen sektorin, tutkijoiden ja kansalaisyhteiskunnan korkean tason edustajia keskustelemaan seuraavista aiheista: i) EU:n kansalaisten demokraattinen osallistuminen ja poliittinen edustus demokraattisessa keskustelussa, ii) kansalaisyhteiskunnan rooli elinvoimaisen demokratian kannalta ja iii) avoimen ja luotettavan tiedon merkitys tietoon perustuvassa ja osallistavassa demokraattisessa keskustelussa ja turvallisissa vaaleissa. • Komissio kannusti myös edistämään EU:n kansalaisten oikeuksia paikallistasolla perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmasta saadun rahoituksen ja tapahtumien, kuten Euroopan alueiden ja kuntien teemaviikon, avulla.
--	--

Helpotetaan EU:n kansalaisten arkielämää

<p>1. Annetaan ehdotus yhden yhteisen digitaalisen palveluväylän perustamisesta, jotta kansalaisilla olisi verkossa helposti saatavilla olevia tietoja, neuvoja ja ongelmanratkaisupalveluita sekä mahdollisuus hoitaa hallinnollisia menettelyjä verkossa rajatylittävissä tilanteissa yhdistämällä asiaankuuluvat EU:n ja jäsenvaltioiden sisällöt ja palvelut saumattomalla, helppokäyttöisellä ja käyttäjälähtöisellä tavalla. Lisäksi arvioidaan mahdollisuutta karsia kansallisessa hallinnossa esiintyvää byrokratiaa siten, että kansalaisia pyydetään toimittamaan tietonsa vain kerran.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asetus (EU) 2018/1724 tietoja, menettelyjä sekä neuvonta- ja ongelmanratkaisupalveluja saataville tarjoavan yhteisen digitaalisen palveluväylän perustamisesta ja asetuksen (EU) N:o 1024/2012 muuttamisesta tuli voimaan 11. joulukuuta 2018. Uusi palveluväylä on täysin integroitu päivitettyyn Sinun Eurooppasi -portaaliin, ja se tarjoaa yksityishenkilöille ja yrityksille mahdollisuuden käyttää verkossa olevia tietoja ja menettelyjä sekä neuvonta- ja ongelmanratkaisupalveluja.
<p>2. Helpotetaan ja edistetään entisestään EU:n laajuista multimodaalista matkustamista, jotta EU:n kansalaisten liikkuvuudesta tulee tehokkaampaa ja matkustajille helpompaa, määrittämällä EU:n laajuiset multimodaalista matkustamista koskevat tietopalvelut sekä parantamalla järjestelmien ja palveluiden yhteentoimivuutta ja yhteensopivuutta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Älykkäitä liikennejärjestelmiä koskevan direktiivin 2010/40/EU täydentämisestä 31. toukokuuta 2017 annetussa delegoidussa asetuksessa 2017/1926 säädetään kehyksestä, jolla parannetaan EU:n laajuisen multimodaalisten matkatietopalvelujen tarjontaa. Siinä vahvistetaan tarvittavat vaatimukset, jotta EU:n laajuiset multimodaaliset matkatietopalvelut olisivat tarkkoja ja saatavilla yli rajojen. Siinä vahvistetaan tarvittavat määritykset, joilla varmistetaan standardoidun matka- ja liikennedatan sekä hajautetun matkasuunnittelun saatavuus, vaihto ja päivittäminen multimodaalisten matkatietopalvelujen tarjoamiseksi Euroopan unionissa.

	<ul style="list-style-type: none"> • Vuosi 2018 nimettiin multimodaalisen liikkuvuuden teemavuodeksi. Komissio toi sen aikana esiin multimodaalisuuden merkitystä EU:n liikennejärjestelmälle järjestämällä tapahtumia, joiden tarkoituksena oli edistää liikennealan toimintaa täysin integroituna järjestelmänä.
Vahvistetaan turvallisuutta ja edistetään yhdenvertaisuutta	
<p>1. Vuoden 2017 ensimmäisellä neljänneksellä piti viimeistellä selvitys EU:n toimintapoliittisista vaihtoehdoista EU:n kansalaisten henkilökorttien sekä toisessa EU-maassa asuvien EU:n kansalaisten ja heidän EU:n ulkopuolisen maan kansalaisiin kuuluvien perheenjäsentensä oleskelulupien turvallisuuden parantamiseksi. Komissio arvioi seuraavaksi toteutettavia toimia, vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia antaakseen mahdollisesti säädösehdotuksen vuoden 2017 loppuun mennessä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Unionin kansalaisten henkilökorttien sekä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämisestä 20. kesäkuuta 2019 annettu asetus (EU) 2019/1157 tuli voimaan 1. elokuuta 2019, ja sitä sovelletaan 2. elokuuta 2021 alkaen. Sen tarkoituksena on auttaa liikkuvia EU:n kansalaisia ja heidän perheenjäseniään käyttämään oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen parantamalla heidän virallisten asiakirjojensa luotettavuutta ja hyväksyntää rajatylittävissä tilanteissa. Samalla sillä pyritään vahvistamaan Euroopan turvallisuutta poistamalla puutteellisista asiakirjoista johtuvat turvallisuuspuutteet. • Henkilökorttien turvaominaisuudet yhdenmukaistetaan passien kanssa, sillä niihinkin sisällytetään jatkossa erittäin turvallinen kontaktiton siru, jossa on haltijan valokuva ja sormenjäljet. Jäsenvaltiot alkavat myöntää uusia henkilökortteja vuonna 2021. Kaikkien uusien henkilökorttien on täytettävä uudet turvallisuusvaatimukset.
<p>2. Vuonna 2017 oli tarkoitus arvioida, miten nykyaikaistetaan edustusta vailla olevien EU:n kansalaisten tilapäisiä matkustusasiakirjoja koskevia säännöksiä, EU:n yhtenäisen asiakirjamallin turvaominaisuudet mukaan lukien, jotta kansalaiset voivat käyttää tehokkaasti oikeuttaan konsuliviranomaisten antamaan suojeluun.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EU:n tilapäisen matkustusasiakirjan laatimisesta ja päätöksen 96/409/YUTP kumoamisesta 18 päivänä kesäkuuta 2019 annettu neuvoston direktiivi (EU) 2019/997 tuli voimaan 10. heinäkuuta 2019. Sillä pyritään tekemään asiakirjasta turvallisempi ja yksinkertaistamaan sovellettavia menettelyjä. • Direktiivillä saatetaan ajan tasalle EU:n tilapäisen matkustusasiakirjan säännöt, muoto ja turvaominaisuudet. Sillä yksinkertaistetaan niiden edustusta vailla olevien EU:n kansalaisten muodollisuuksia kolmansissa maissa, joiden passi tai matkustusasiakirja on kadonnut, varastettu tai tuhoutunut. Näin varmistetaan, että he saavat muulta jäsenvaltiolta tilapäisen matkustusasiakirjan voidakseen matkustaa takaisin kotiin. Näin ollen direktiivi antaa edustusta vailla oleville EU:n kansalaisille mahdollisuuden käyttää helpommin ja tehokkaammin oikeuttaan konsuliviranomaisten antamaan suojeluun. Direktiivillä pyritään myös varmistamaan yhdenmukaisuus EU:n tilapäisten matkustusasiakirjojen myöntämistä koskevien erityisedellytysten ja -menettelyjen sekä sellaisten koordinoitua ja yhteistyötä koskevien yleisten sääntöjen välillä, joilla helpotetaan edustusta vailla olevien EU:n kansalaisten konsuliviranomaisten antamaa suojelua EU:n ulkopuolisissa maissa.
<p>3. Vuonna 2017 oli määrä toteuttaa naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen kampanja, tukea aktiivisesti unionin liittymistä Istanbulin sopimukseen jäsenvaltioiden rinnalla ja esittää ehdotuksia työssä käyvien perheiden työ- ja perhe-elämän yhdistämiseen liittyvien haasteiden</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Silloinen komission jäsen Věra Jourová julisti vuoden 2017 naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa ja ennaltaehkäisemistä koskevaksi teemavuodeksi, jonka tavoitteena oli lisätä tietoisuutta, helpottaa kansallista ja rajatylittävää yhteistyötä, antaa tietoa ja tarjota valistusta naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Esimerkiksi 15 miljoonaa euroa myönnettiin 12 kansalliselle viranomaiselle ja 32:lle

voittamiseksi.	<p>ruohonjuuritason hankkeelle naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi eri puolilla EU:ta. Euroopan komission Non.No.Nein.-viestintäkampanjalla (#SayNoStopVAW) edistettiin eteenpäin suunnattuja kohdennettuja toimia, ja uusia viestintävälineitä kehitettiin vuoden 2018 loppuun asti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanhempien ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta ja neuvoston direktiivin 2010/18/EU kumoamisesta 20 päivänä kesäkuuta 2019 annettu direktiivi (EU) 2019/1158 tuli voimaan 1. elokuuta 2019. Sen tavoitteena on lisätä naisten osallistumista työmarkkinoille sekä perhevapaiden ja joustavien työjärjestelyjen käyttöä. Uusi säädös mahdollistaa myös sen, että työntekijöille voidaan myöntää vapaata tukea tarvitsevien sukulaisten hoitamista varten. Lainsäädännön ansiosta vanhemmat ja omaistaan hoitavat pystyvät paremmin sovittamaan yhteen työ- ja yksityiselämänsä ja yritykset hyötyvät motivoituneemmista työntekijöistä.
<p>4. Parannetaan hlbt-henkilöiden sosiaalista hyväksyntää kaikkialla EU:ssa toteuttamalla luetteloon kootut toimet, joilla edistetään hlbt-henkilöiden yhdenvertaisuutta, ja tuetaan aktiivisesti ehdotetusta monialaisesta syrjinnän vastaisesta direktiivistä käytävien neuvottelujen loppuun saattamista.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Komissio on vuodesta 2008 tukenut kaikkia neuvoston puheenjohtajavaltioita yhdenvertaista kohtelua koskevan direktiiviehdotuksen käsittelyssä. Ehdotus on kuitenkin jäänyt neuvostoon, jossa se edellyttää yksimielisyyttä. • Komissio antoi 22. kesäkuuta 2018 suosituksen tasa-arvoelimiä koskevista normeista varmistaakseen, että kansalliset tasa-arvoelimet ovat riippumattomia ja tehokkaita. Suosituksessa asetetaan vähimmäisvaatimukset tasa-arvoelinten toimiksiannolle, niiden riippumattomuudelle, niiden tehokkuudelle, mukaan lukien riittäville resursseille ja asianmukaisille valtuuksille, sekä tasa-arvon kansalliselle institutionaaliselle rakenteelle. • Komissio antoi huhtikuussa 2019 tiedonannon (COM(2019) 186), jossa korostettiin suojelun puutteita ja ehdotettiin keinoja helpottaa päätöksentekoa syrjimättömyyden alalla laajentamalla määräenemmistö päätösten käyttöä ja tehostamalla tavallista lainsäätämistä. • Komissio julkaisi lokakuussa 2019 erityiseurobarometrin 493 ”Syrjintä EU:ssa”, joka sisälsi yksityiskohtaisia tietoja jäsenvaltioilta hlbt-ihmisten sosiaalisesta hyväksymisestä sekä käsityksiä seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoliominaisuuksiin perustuvasta syrjinnästä. Kaiken kaikkiaan hlbt-suhteille annettava tuki on lisääntynyt EU:ssa, mutta se vaihtelee huomattavasti EU:n jäsenvaltioiden välillä. • Komissio on myös edistänyt tasa-arvoa koulutuksen, kulttuurin, nuorison ja urheilun avulla, muun muassa vuoden 2018 digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelmalla, johon sisältyy toimenpide (12–18-vuotiaiden) tyttöjen tukemiseksi digitaalisten taitojen ja yrittäjyystaitojen kehittämisessä erityisten koulutustyöpajojen avulla yhteistyössä Euroopan teknologiainstituutin kanssa. Toimenpidettä jatketaan ja laajennetaan uudessa toimintasuunnitelmassa (2021–2027). Eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategiisiin puitteisiin (ET 2020) kuuluu myös yhteisiä arvoja ja osallistavaa koulutusta edistävä työryhmä, johon osallistuu jäsenvaltioiden

	asiantuntijoita vaihtamaan parhaita käytäntöjä muun muassa hlbt-henkilöiden oikeuksista, sukupuolten tasa-arvoisuudesta sekä maahanmuuttajien ja pakolaisten kotouttamisesta.
--	---